

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Adopce dětí v České republice

Pavλίna Baudyřová

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Pavλίna Baudyšová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Adopce dětí v České republice

Název anglicky

Adoption of children in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem této bakalářské práce bude zjistit, jaké jsou možnosti adopce dětí a poukázat na problémy, které jsou s adopcí v České republice nejčastěji spojené.

Metodika

Teoretická část se bude zabývat historickým vývojem, vymezením náhradní rodinné péči, jako jsou základní pojmy a její formy. Dále se práce zaměří na legislativní proces dle nového občanského zákoníku. V praktické části budou využity kvalitativní metody, a to formou rozhovorů, které se zaměří na zaměstnance kojeneckých ústavů a na další respondenty, kteří mají s adopcí dětí zkušenosti. Dále bude v práci využita forma dotazníků.

Doporučený rozsah práce

40-50 stran

Klíčová slova

adopce, náhradní rodinná péče, osvojení, pěstounská péče

Doporučené zdroje informací

CROSS R. David, PURVIS B. Karyn, SUNSHINE Lyons Wendy, Dítě v nové rodině, Grada, 2013. 256 s. ISBN 978-80-247-4535-0

SVOBODA Karel, Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci současného práva, Walters Kluwer ČR, 2014. 244 s. ISBN 978-80-7478-512-2

ŠANDEROVÁ Petra, Tělesnost jako významný faktor procesu adopce, Slon, 2011. 162 s. ISBN 978-80-7419-046-9

ZEZULOVÁ Dagmar, Pěstounská péče a adopce, Portál, 2012. 196 s. ISBN 978-80-262-0065-9

Předběžný termín obhajoby

2016/17 ZS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Ing. Martin Slaboch, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 4. 11. 2015

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 11. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Adopce dětí v České republice" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29.11.2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Ing. Mgr. Martinu Slabochovi, Ph.D. za cenné rady, inspirace, podporu a čas věnovaný této práci. Veliké poděkování patří také osvojitelům, jež mi věnovali svůj čas a pomohli mi více nahlédnout do dané problematiky.

Adopce dětí v České republice

Souhrn

Bakalářská práce se věnuje adopci dětí v České republice. V teoretické části je popsán vývoj ústavní péče pro opuštěné děti na území České republiky a vývoj právní úpravy adopce. Dále jsou uvedeny možnosti adopce a s tím související podmínky. Zmíněno je i samotné zprostředkování osvojení. Závěrem teoretické části jsou charakteristiky problémů, které mohou nastat jak na straně osvojeného dítěte, tak na straně osvojitele. Praktická část obsahuje vývoj počtu dětí svěřených do adopce od roku 2005 do roku 2015. Následuje shrnutí výsledku dotazníkového šetření a prezentace odpovědí osvojitelů prostřednictvím uskutečněných rozhovorů.

Klíčová slova: adopce, náhradní rodinná péče, osvojení, pěstounská péče

Adoption of children in the Czech Republic

Summary

The subject of the thesis is about child adoption in the Czech republic. The theoretical part of this paper examines the development of constitutional care for the orphaned children and the legal process of adoption. It includes a list of all possible ways to adopt a child and the related conditions. It also explored in detail the arrangement of the adoption process. The thesis also explores possible issues that may arise during the adoption process for both parties involved (adoptive child and adoptive parent). The practical part of the thesis addresses the growth of adoption from the year 2005 till 2015. The conclusion summarizes the results of the survey and interviews conducted on this topic.

Keywords: adoption, Child Sponsorship, foster care

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Literární rešerše	13
4 Teoretická část.....	15
4.1 Historie.....	15
4.1.1 Obecný vývoj ústavů pro opuštěné děti.....	15
4.1.2 Vývoj ústavů pro opuštěné děti na území České republiky.....	16
4.1.3 Vývoj práva a právní úpravy u adopce	16
4.1.4 Právní podmínky adopce na našem území od roku 1811	18
4.2 Motivy náhradní rodinné péče	21
4.3 Náhradní rodinná péče	22
4.3.1 Adopce neboli osvojení	23
4.3.2 Právní úprava adopce dle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.	23
4.3.3 Mezinárodní osvojení	26
4.3.4 Pěstounská péče	27
4.4 Zprostředkování osvojení.....	28
4.5 Problémy spojené s osvojením.....	33
4.5.1 Informace o minulosti osvojeného.....	33
4.5.2 Vývojová regrese	35
4.5.3 Deprivační projevy	35
4.5.4 Problémy při navazování prvního kontaktu s dítětem	37
4.5.5 Důsledky zanedbaného vývoje dítěte v dospělosti	37
4.5.6 Problémy při osvojení na straně osvojitele	37
5 Praktická část (vlastní práce).....	38
5.1 Získané informace z Ministerstva práce a sociálních věcí ČR	38
5.2 Dotazníkové šetření.....	39
5.3 Výsledky rozhovorů	44
6 Závěr.....	49
7 Seznam literatury	51
7.1 Knižní zdroje.....	51
7.2 Internetové zdroje.....	52
7.3 Právní předpisy.....	52
8 Přílohy	I

Seznam grafů

Graf 1: Počet osvojených dětí	38
Graf 2: Nepřímé zkušenosti respondentů s osvojením	39
Graf 3: Zvažování možnosti osvojení respondenty	40
Graf 4: Povědomí o kvalitě procesu osvojení v ČR.....	41
Graf 5: Případný motiv respondentů k osvojení	41
Graf 6: Problémy s osvojením dle respondentů.....	43

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výhody a rizika poznání minulosti o biologické rodině dítěte.....	34
Tabulka 2: Příklady poruch chování u dětí	36
Tabulka 3: Seznam osvojitelů.....	44

1 Úvod

Většina jedinců v naší společnosti má na základě výchovy a na základě svého uvědomění v životě několik cílů a přání. U většiny z nás mezi ně patří najít si životního partnera a založit s ním rodinu.

Založení rodiny přirozeným způsobem však u určité skupiny lidí naší společnosti selhává. Tito lidé tak následně hledají způsoby, jak tento nepříznivý vývoj překonat a mít vlastní děti. Děti, kterým budou moci dát svoji lásku, péči, a kterým budou moci předávat své životní zkušenosti. Na druhé straně jsou součástí naší společnosti také rodiny či jedinci, kteří zmíněnou lásku, péči a životní zkušenosti předávat svým dětem nechtějí či z jakýchkoliv důvodů předávat nemohou. Obě, na první pohled, rozdílné cesty se však mnohdy spojí. Spojí se díky náhradní rodinné péči.

Dle mého názoru by měl mít každý člověk možnost vychovávat a vychovat své vlastní potomky, být jim oporou, starat se o ně a projít si i fázi starostí a nesnází při výchově dětí v různých etapách dětského vývoje. Stejně tak by tomu mělo být i na straně druhé. Každé dítě by mělo být milováno, mít šťastné dětství, mít přirozený vývoj, mít možnost vzdělání a získávat od rodičů to, co jejich rodiče získávali rovněž od jejich rodičů. Právě možnosti jak na straně dospělého člověka a možnosti na straně dítěte často spojí z různých důvodů náhradní rodinná péče.

Na základě uvedených osobních myšlenek a na základě nepřímých zkušeností s náhradní rodinnou péčí bylo vybráno téma Adopce dětí v České republice. Díky této bakalářské práci získá čtenář širší pohled na danou problematiku a získá mnoho informací jak o náhradní rodinné péči, tak také o samotné adopci.

Teoretická část se zaměřila na historický vývoj ústavů pro opuštěné děti a na vývoj právní úpravy této problematiky. V obou případech je zmíněn jak vývoj obecný, tak vývoj na našem území. Teoretická část dále obsahuje jednotlivé formy náhradní rodinné péče včetně motivů. Dále seznamuje čtenáře s jednotlivými částmi procesu osvojení a jejich zakotvení v současné právní úpravě. Závěrem teoretické části jsou definovány jednotlivé problémy spojené s osvojením a to jak problémy, které se objevují na straně osvojitelů, tak i na straně osvojených.

Praktická část se věnuje analýze zjištěných informací od respondentů v rámci dotazníkové šetření, ve kterém byly pokládány otázky spojené s osvojením. V praktické části jsou dále zaznamenány a zanalyzovány informace od lidí, kteří si prošli procesem osvojení se zaměřením na problémy, které nastaly během procesu či po osvojení.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je zjistit a zároveň poukázat na problémy, které nastávají či mohou nastat v procesu osvojení, a to včetně možných problémů po ukončení procesu osvojení. Rovněž popsat možnosti adopce dětí v ČR. K dosažení cíle práce byly stanoveny následující dílčí cíle. Zjistit:

- jaký je hlavní motiv pro adopci,
- jak dlouho proces adopce trvá,
- jaké jsou kladeny požadavky na dítě,
- zda osvojitelé získali dostatek informací v přípravných kurzech.

2.2 Metodika

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část byla vypracována na základě získaných dat z knižních zdrojů. Knihy byly zaměřeny na adopci dítěte z několika úhlů pohledu, a to nejen z pohledu samotných osvojitelů, ale také z pohledu odborníků a zákonodárců.

V praktické části byly ke sběru dat použity jak kvantitativní, tak kvalitativní metody. Byla využita technika dotazníků, která umožňuje snadno získat informace od velkého počtu lidí. Dotazníkové šetření bylo provedeno prostřednictvím internetového portálu survio.cz. Získané údaje od respondentů, byly písemně prezentovány a graficky zobrazeny. Dále byla použita technika strukturovaného rozhovoru, která sloužila k získání potřebných informací od lidí, kteří mají s danou problematikou osobní zkušenost. Osloveno bylo celkem 7 osvojitelů. Ve třech případech se uskutečnil rozhovor prostřednictvím osobního setkání, zbylé čtyři rozhovory se uskutečnily prostřednictvím emailové komunikace. Získaná data od osvojitelů byla analyzována a použita pro výstup práce. V praktické části byly také využity internetové zdroje, které přináší o dané problematice aktuální informace. Konkrétně se jednalo o roční výkazy o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za jednotlivé roky, které vydává Ministerstvo práce a sociálních věcí.

3 Literární rešerše

V dnešní době se problematikou náhradní rodinné péče v České republice zabírá mnoho lidí. Jednak z důvodu samotného výzkumu nebo i vycházející z vlastní zkušenosti. Příkladem knihy, která se zabírá daným tématem je „Výzkum praxe náhradní rodinné péče v České republice a zkušenosti aktérů s touto praxí“ jejímiž autory jsou Věduna Bubleová, Ondřej Novák, Marie M. Vágnerová, Jan Paleček, Olga Šmídová-Matoušová a Filip Vyškočil. Autoři této knihy se zabývají především potřebami dětí a náhradních rodičů a jejich reakcemi na služby v určitých fázích procesu náhradní rodinné péče. Výzkum se uskutečnil od února roku 2013 do září 2014, jak na základě rozhovorů s náhradními rodiči, tak rozhovorů s dětmi v náhradních rodinách. V knize najdeme názory a zkušenosti náhradních rodičů, sociálních pracovníků, odborníků státních a nestátních organizací, a v neposlední řadě samotné postoje dětí žijící v náhradních rodinách.

Další kniha, která vychází z osobní zkušenosti je kniha „Pěstounská péče a adopce“ od MUDr. Dagmar Zezulové. Autorka se snaží připravit osvojitele na přijetí dítěte do rodiny. Nabízí rady týkající se přípravy na přijetí dítěte do rodiny, na první kontakt s dítětem a také na samotnou adaptaci dítěte. Na koho se mají rodiče obrátit v případě, že bylo dítě v minulosti týráno, či zneužíváno. Doktorka Zezulová se v knize zabývá tématem adoptovaných dětí, které jsou jiné barvy pleti. Podrobněji se tímto tématem zabývá především Petra Šanderova ve své knize „Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém“. Zmíněná kniha poskytuje kulturně antropologický pohled na problematiku adopce. Soustředí se na to, jak jsou lidé v České republice ochotni přijmout do své rodiny dítě odlišného etnika, a na jejich stereotypy, které jsou s touto problematikou spojeny. Historický, ale i současný pohled na náhradní rodinnou péči nám přináší autor profesor Zdeněk Matějček s kolektivem v knize „Náhradní rodinná péče“. Kromě témat, kterými se zabývají i předešlé autorky, se zabývá otázkou, proč se matky vzdávají svého dítěte, jaké jsou příčiny, a jak se tomu dá předejít. V souvislosti k danému tématu se zmiňuje o anonymních porodech. Poukazuje i na mezinárodní adopci a pěstounskou péči na Slovensku, Spojených státech amerických, Dánském království a ve Velké Británii.

Téma náhradní rodinná péče a samotná adopce je v dnešní době čím dál více vyhledávaným a skloňovaným tématem. A to z důvodu navyšující se neplodnosti současné populace. Ačkoliv žijeme v době pokroků, určitým věcem poručit bohužel nelze. Proto autorka Hana Konečná ve svém díle „Na cestě za dítětem“ pojednává o problémech

bezdětných rodičů a možné způsoby řešení neplodnosti. Kniha je obohacena osobními příběhy, názory a zkušenostmi žen i mužů, kteří usilovali o potomka.

4 Teoretická část

4.1 Historie

4.1.1 Obecný vývoj ústavů pro opuštěné děti

První zmínky o obdobách dnešních dětských domovů nacházíme již v roce 335 našeho letopočtu, z tehdejší Konstantinopole, kdy jsou dochovány zmínky o tzv. útulcích pro opuštěné děti. Už v těchto dobách si lidé kladli otázky a měli zájem o osudy dětí, které neměli rodiče a patřičné zázemí pro jejich přirozený vývoj. Dalším milníkem je rok 787, kdy byl v Miláně zřízen první nalezinec. Avšak před tímto rokem jsou známy informace o instalaci nádob v kostelích, které sloužily k odkládání dětí. Převratným krokem se do historie zapsal papež Inocenc III. Ten zřídil v roce 1198 nalezinec v Římě s tzv. tornem. Torn byla schránka ve zdi kláštera, do které mohly anonymně matky odkládat své potomky (Matějček a kol., 1999). Torn byl tedy prvním babyboxem. Ty můžeme v dnešní době nalézt především v některých nemocničních zařízeních a slouží rovněž pro anonymní odkládání novorozenců.

Může se zdát, že zřizováním nalezinců docházelo k řešení nesnadných životních situací dětí. Nalezince však z mnoha důvodů nemohly vytvářet vhodné podmínky pro vývoj a výchovu nalezenců. Tristní podmínky v těchto „ústavech“ byly především z pohledu hygieny, které způsobovaly přenášení infekčních nemocí. Například Z. Matějček a kol. (1999) uvádí, že v roce 1678 v Benátkách, bylo přijato do nalezince 2000 dětí, z těchto dětí zůstalo naživu pouze sedm. Jedinou záchranou pro děti bylo dostat je co nejdříve z nalezince do náhradních rodin. Tímto však osudy vybraných dětí nedospěly do šťastných konců. Mnohé z nich se staly levnou pracovní silou, žebráky a tudíž nejnižší vrstvou tehdejší společnosti.

„Tehdy bylo dítě zachraňováno osvojením či pěstounskou péčí před ústavem a před záhubou fyzickou. Dnes, kdy je ústavní péče nesrovnatelně lepší, je dítě stejně tak zachraňováno náhradní rodinnou péčí před ústavem a před ohrožením psychickým“ (Matějček a kol., 1999, s. 19).

4.1.2 Vývoj ústavů pro opuštěné děti na území České republiky

Na území Prahy vznikla první instituce s péčí o opuštěné a osiřelé děti na počátku 16. století s názvem „Vlašský špitál“. Dalo by se říci, že se jednalo o soukromou instituci, jelikož zakladateli špitálu byli Italové žijící v Praze. Jeho činnost však byla založena především na dobročinnosti, protože se od samotného počátku potýkal se značnými finančními problémy (Gabriel, Novák, 2008).

Založení prvního státního zařízení tohoto typu v Praze nalezneme v éře rodu Habsburků. Konkrétně Marií Terezií v roce 1762, a to Dekretem z 15. ledna, kterým byl ústav zřízen. Císařovna a její syn Josef II. vnesli svými přelomovými postoji na tuto oblast zcela nový pohled. Především Josef II. byl zastáncem kolektivní výchovy opuštěných dětí v ústavech. Vývoj obdobných zařízení následoval i v dalších letech. Na území Čech se v roce 1883 nacházelo již 21 veřejných i soukromých ústavů (Gabriel, Novák, 2008).

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 bylo navázáno na zlepšený stav v oblasti péče o děti z období Rakouska-Uherska. Od roku 1931 bylo ve správě státu 60 dětských domovů a ve správě okresů bylo celkem 24 okresních sirotčinců. K podstatným změnám došlo v roce 1948, kdy zařízení se statusem nalezinců byly přejmenovány na „Ústavy péče o dítě“. V roce 1993, kdy vznikla Česká republika, bylo evidováno dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy celkem 104 dětských domovů (Matějček a kol., 1999).

4.1.3 Vývoj práva a právní úpravy u adopce

První práva, upravující zacházení s dětmi byla zaznamenána již v Chammurapiho zákoníků, tedy v období Babylónské říše. Z tohoto pramene je dochován trest za usmrcení potomka. Trestem za tento čin bylo nucené chování těla dítěte po dobu tří dnů a tří nocí pod dohledem pověřené strážce. Ve starověké Spartě rozhodovala o životě či usmrcení novorozence tzv. rada starších na základě jeho zdravotního stavu a proporcí. Dalším, méně známým postupem byl postup v Thébách. V případě zavržení dítěte otcem, byl nucen toto své rozhodnutí nahlásit příslušnému úřadu a potomek byl následně nabízen k odkoupení. Stejně tomu bylo i ve starém Římě, kdy po narození dítěte rozhodoval o jeho osudu otec. Po uložení k jeho nohám mohl dítě zvednout a přijmout ho tak do rodiny, či se mohl od dítěte odvrátit

a nechat ho ležet bez povšimnutí na zemi. Tím rozhodl o jeho zavržení (Gabriel, Novák, 2008).

Římské právo rozdělovalo adopci na dva druhy:

- arrogaci – bylo případem, kdy osvojovaný byl tzv. „persona sui iuris“¹
- adoptio – bylo případem, kdy bylo osvojováno dítě tzv. „alieni iuris“²

V justiniánských Institucích byla adopce těchto dvou druhů vyjádřena slovy „Adoptio naturam imitatur“, což znamená, že vztah mezi osvojitelem a osvojencem je podobný vztahu mezi biologickým rodičem a dítětem. Dále bylo staveno, že adoptovat mohli pouze a jenom osoby mužského pohlaví a to s rozdílem věku nejméně 18 let od osvojence (Kincl, Urfus, Skřejpek, 1995).

Podle norem římského práva byla následně formulována pravidla pro oblast adopce i v pozdějších právních úpravách v Evropě, nicméně s časovým odstupem až několika století (Matějček a kol., 1999).

Ve středověku a novověku, tedy až do 18. století, mělo v této věci zcela zásadní roli křesťanství. To vnášelo do společnosti k dítěti zcela jiný postoj. Dítě bylo naprosto bezprávné. Sirotci byli adoptováni pouze šlechtici, kteří měli zcela zřejmé důvody. Hlavním důvodem bylo především zajistit svému rodu nositele jejich majetku a pokračování jejich jména. Nižší společnost adoptovala osiřelé děti ze zcela prostších a horších důvodů. Hlavním důvodem této společnosti bylo formou adopce získat levnou pracovní sílu (Matějček a kol., 1999).

Následovala doba osvícenství, ve které se nalezinice řadí k obecné potřebě. Zařízení pro děti tedy patří mezi projevy racionálního myšlení, které je hlavním znakem dané doby. V roce 1784 byl založen nalezinec ve Vídni, na který následně navázalo také založení stejného zařízení v Praze. Tento směr „sociální politiky“ zavedl především císař Josef II, který nechal následně vybudovat ve všech departmentech říše nalezinice se zabudovanými torny.

¹ osoba svéprávná, „osoba svého práva“ - jediný plně oprávněný a nikomu jinému neodpovědný člen rodinného kolektivu - osoba zcela samostatná

² osoba cizímu právu podřízená - manželky, děti, vnuci a vnučky

Jeho cestou šel také císař Napoleon. Do fungování vzniklých nalezinců jsou začleňovány myšlenky významných reformátorů pedagogiky Pestalozziho a Rousseaua. Sirotčince představovaly vyspělejší formu ústavní péče o dítě. Prioritou se stávala řádná výchova a nikoli již pouze záchrana života sirotků, kteří měli být společností ku prospěchu. Významným milníkem se stal francouzský občanský zákoník Code civil, vydaný v roce 1804. Ten upravoval mimo jiné také oblast adopce a zavedl několik jejích forem. V období první republiky vchází do popředí dětské lékařství, pedagogika a psychologie. Začíná se klást důraz na blaho dítěte, které předstihuje zájem osvojitele. Ochrana dítěte se stává republikovým zájmem, který se také odráží v právních normách. Po druhé světové válce docházelo vlivem politického režimu k potlačování rodinné výchovy, která musela ustoupit ideové výchově kolektivní. Dalším důležitým okamžikem v právním vývoji adopce byl rok 1963, ve kterém byla zákonem o rodině znovu upřednostněna výchova rodinná. Tímto legislativním krokem se otevřely nové obzory pro adopci, později také pěstounské péči a dalším formám náhradní rodinné péče (Matějček a kol., 1999).

V současné době jsou na prvním místě zájmy dítěte. Hlavním dokumentem v této oblasti je „Úmluva o právech dítěte Organizace spojených národů“, která byla přijata v roce 1989. Tu ratifikovala Česká a Slovenská federativní republika v roce 1991. Dokument prosazuje rovné příležitosti pro všechny děti a patří mezi nejrozšířenější dokumenty na celém světě upravující práva dítěte (Úmluva o právech dítěte, online).

Česká republika také přijala do svého právního řádu Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení z roku 1993. Ta upravuje mimo jiné mezinárodní adopci (Vnitrostátní právní předpisy, 2009, online).

4.1.4 Právní podmínky adopce na našem území od roku 1811

Současné právní normy České republiky, které upravují adopci a další formy náhradní rodinné péče, prošly náročným procesem dle zmíněného historického vývoje. Od středověku, novověku, přes významnou dobu osvícenství a s tím spojenou nadvládu Rakouska-Uherska, následné samostatné Československo, až po vznik České republiky v roce 1993.

Osvojitel musel od doby osvícenství splňovat podmínky stanovené právní normou. Mezi hlavní požadavky patřil věk náhradního rodiče. Od roku 1811 byla podle rakouského občanského zákoníku stanovena hranice věku osvojitele na 50 let. Mezi další požadavky

patřilo také mužské pohlaví a nebýt rodičem vlastního dítěte. V dalším vývoji bylo toto právo povoleno také ženám. Novelou občanského zákoníku z roku 1914 byla snížena věková hranice pro osvojení dítěte na 40 let. Novinkou této novely byla také možnost osvojení nemanželského dítěte, která byla předchozí právní úpravou vyloučena. Novela rovněž upravila nutný věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem, ten nesměl být menší než 18 let (Matějček, 1999). Při vzniku samostatného československého státu v roce 1918 byl tzv. recepční normou převzat rakouský právní řád včetně všeobecného rakouského občanského zákoníku, který obsahoval rovněž rodinné právo s úpravou osvojení. Ke změně došlo v roce 1928, kdy byl přijat zákon č. 56/1928 Sb., o osvojení, který nahradil rakouské právní normy v této oblasti a platil až do roku 1949. Zákon definoval osvojení jako poměr, který je nápodobný poměru mezi rodičem a dítětem. Umožnil osvojení kromě dítěte i zletilé osoby a ponechal podmínku, že osvojitel nemá vlastní dítě, nebo děti postavené na roveň dětem narozených v manželství. Osvojení bylo založeno na smluvním vztahu, který podléhal schválení poručenským soudem či okresním soudem osvojitele. S osvojením museli souhlasit rodiče osvojeného. Smlouva měla za cíl především převod majetku, než zajistit výchovu dítěte (Novotná, Průšová, 2004).

V některých případech byly osvojovány i vdané ženy, ale pouze se souhlasem jejich manželů. Rozhodující slovo, při neshodě muže a ženy při osvojení, měl vždy muž. Na nové rodiče automaticky nepřecházela vyživovací povinnost, jako je tomu dnes. Jestliže nový rodič nebyl schopen povinnost zajistit, musela ji zajistit biologická rodina. Zrušit osvojení, bylo možné na základě dohody všech účastníků. Zrušit jej mohl také svým rozhodnutím soud, a to z vážných důvodů (Novotná, Průšová, 2004).

Dalším posunem v úpravě osvojení byl rok 1949 a přijetí zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Hlavní pozitivní změnou bylo zakotvení rovnoprávného postavení žen a mužů a také dětí v manželství i mimo něj. Další změnou byla možnost osvojení pouze nezletilého dítěte. Osvojení muselo být ku prospěchu dítěte. Tuto zásadu obsahuje i současný právní řád ČR. Zákon nestanovil podmínku věku osvojitele a rovněž nestanovil žádný věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem. Vyživovací povinnost vůči osvojenci ponechaly zákonodárci dle stávajících norem, tudíž nepřecházela na osvojitele (Novotná, Průšová, 2004).

V roce 1958 se zavádějí dva druhy osvojení, zrušitelné a nezrušitelné osvojení. Tyto druhy osvojení se objevují v novele zákona č. 15/1958 Sb. s názvem „O změně předpisů o osvojení“. Zrušitelné osvojení může být za určitých okolností anulováno. V rámci nezrušitelného osvojení vzniká právní vztah stejný jako mezi biologickými rodiči a dětmi (Matějček, 1999).

Příbuzenský vztah mezi osvojitelem a osvojencem vzniká dle novely č. 15/1958 Sb. o změně předpisů o osvojení zápisem osvojitele do matriky namísto původních rodičů osvojence. Novela rovněž zpřísnila a zpřesnila podmínky osvojení včetně pravidel vyživovací povinnosti (Novotná, Průšová, 2004).

K dalším změnám dochází roku 1963, kdy byl přijat nový zákon č. 94/1963 Sb. o rodině. Na základě zákona vzniká v obou typech osvojení vztah jako mezi biologickými rodiči a dětmi. Příbuzní nových rodičů jsou příbuzní osvojeného dítěte. Nezrušitelné osvojení může vzniknout až prvním roce věku dítěte, zrušitelné je možné za stanovených právních předpokladů provést dříve. Zákon dále upravil podmínky přechodu zrušitelného osvojení na nezrušitelné. Rovněž byly stanoveny okolnosti, za kterých mohlo být zrušitelné osvojení zrušeno včetně následků pro obě strany. Dále stanovil nemožnost osvojení osoby starší 18 let, čímž deklaroval zájem na rodinné výchově dítěte. Věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem definoval jako „přiměřený“, bez přesné specifikace let. Novela také stanovila podmínky, kdy je a kdy není nutný souhlas s osvojením ze strany biologických rodičů. Soud také mohl dle zákona zbavit rodiče jejich rodičovských práv, na základě stanovených pravidel (Matějček, 1999).

Zásadní změnou v normách upravujících adopci byla novela zákona o rodině č. 91/1998 Sb. Díky novele byly upřesněny základní otázky této problematiky včetně procesních postupů a došlo k promítnutí mezinárodních smluv. Beze změny zůstaly stanovené právní vztahy mezi osvojitelem a osvojeným. Nově byl však zakomponován souhlas i nezletilého rodiče a nutnost souhlasu osvojovaného dítěte, jeli schopno chápat dosah osvojení (Novotná, Průšová, 2004).

„Ustanovení o nezájmu rodičů o dítě novela upravila tak, že pokud jsou zákonnými zástupci osvojovaného dítěte rodiče, není třeba jejich souhlasu, jestliže:

a) po dobu nejméně 6 měsíců neprojevovali o dítě opravdový zájem, který se novou zákonnou úpravou precizuje tak, že rodiče zejména dítě pravidelně nenavštěvovali, neplnili pravidelně o dobrovolně vyživovací povinnost k dítěti a neprojevují snahu upravit si v mezích svých možností své sociální a rodinné poměry tak, aby se mohli osobně ujmout péče o dítě, nebo
b) po dobu nejméně 2 měsíců po narození dítěte neprojevili zájem o dítě, ačkoli jim v projevení zájmu nebránila závažná překážka.

Toto ustanovení, uvedené pod písm. b), jakož i ustanovení, že o splnění této podmínky musí rozhodnout ke dni podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovníka dítěte soud, bylo zcela nové a opíralo se čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kterou je Česká republika vázána.“ (Novotná, Průšová, 2004, s. 9)

Novelizace zákona o rodině byla velmi propojena se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Ten podrobně upravuje proces osvojení a pěstounskou péči (Novotná, Průšová, 2004). Zákon o sociálně-právní ochraně dětí byl významně novelizován v roce 2013. Současnou právní úpravu institutu osvojení nalezneme v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který nabyl účinnost 1. ledna 2014 a zrušil do té doby účinný zákon o rodině. Při rozhodování o svěřením dítěte do náhradní rodinné péče se soudy řídí zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

4.2 Motivy náhradní rodinné péče

Stát se rodičem patří mezi základní biologické principy bytí. Ne každému se však tento základní princip podaří naplnit přirozenou cestou. Důvodů je několik. Nejčastější bývá zdravotní překážka. Lidé se tak uchylují k jiným variantám, jak se stát rodičem. Bubleová a kol. (2011) uvádí ve své publikaci hlavní důvody motivace:

- Touha mít dítě – jak už bylo výše zmíněno touha stát se rodičem je naprosto přirozená. Bohužel ne každému se podaří mít své dítě.
- Pořídít svému dítěti sourozence.
- Touha pomoci opuštěnému dítěti aneb udělat dobrý skutek.
- Inspirace životním příběhem.

Kromě výše uvedených důvodů, přináší Vagnerová (2012) ve své publikaci další motivy a rizika náhradních rodičů při přijetí dítěte:

- Přínos nových zážitků, zkušeností, radosti a pocitu obohacení a uspokojení. Zároveň však dítě může rodičům přinášet určitý stres a pocity vyčerpání.
- Dítě přinese do vztahu jiný pohled na svět, opětuje vloženou lásku. Dítě však může znamenat překážku při navazování dalších mezilidských vztahů.
- Uspokojení potřeby seberealizace a naplnění biologických potřeb. Zároveň je rodič v určitých vrstvách společnosti přijímán snadněji oproti člověku, který potomka nemá.
- Být rodičem rovněž přináší určitý pocit uspokojení a naplnění smyslu života. Postupný vývoj dítěte, jeho pokroky mohou být i zdrojem soupeření s vrstevníky rodičů. Odchody dětí v dospělosti však mohou v jednicích vyvolat pocity prázdna a ztráty smyslu života. Obtížně pak pokračují v dalších etapách života a mají problémy nalézat další životní cíle.

4.3 Náhradní rodinná péče

„Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče.“ (Matějček, 1999, s. 31).

Do náhradní rodinné péče se dítě dostává z pěstounské péče na přechodnou dobu a přes specializované ústavy zřizované státem, a to na základě rozhodnutí příslušného soudu. Důvody, kvůli kterým se děti umísťují do těchto zařízení, kde získávají prozatímní ústavní výchovu, je mnoho. Nejčastějším důvodem bývá úplné či částečné selhání biologické rodiny v základních funkcích, mezi které patří sociální výchova včetně emocionálního vývoje dítěte. Jednoduše řečeno, že se biologičtí rodiče o dítě nestarají či se starat nechtějí. A to z mnoha možných důvodů. Nejméně častým důvodem nařízení ústavní péče je pak osiření dítěte. V obou případech, jak z důvodu osiření či z důvodu nefunkčnosti rodiny, jsou děti svěřovány do péče širší rodiny či lidem dětem známým. Je nutné také připomenout, že dítě má na zajištění náhradní rodinné péče právo, a že dle občanského zákoníku a mezinárodních smluv má náhradní rodinná péče vždy přednost před výchovou ústavní (Bubleová a kol., 2011).

4.3.1 Adopce neboli osvojení

Slovo adopce vychází z latinského výrazu ad-optio. Ad-optio lze přeložit jako přijmout za vlastního, přisvojit nebo udělat svým příbuzným (Šanderová, 2011). Slova adopce a osvojení jsou naprosto významově totožná a jsou synonymem. Právní předpisy v České republice však obsahují pouze český ekvivalent a to slovo osvojení. Při adopci vzniká vztah mezi osvojitelem a osvojencem, kdy osvojitelem se nazývá nový rodič a osvojencem se nazývá adoptované dítě (Bubleová a kol., 2014).

Adopce představuje nejvyšší formu náhradní rodinné péče, kdy osvojené dítě získává v nové rodině stejného postavení jako dítě biologické. Dítě získává rodinu se vším všudy včetně nových příbuzných. Hlavním cílem osvojení je zajistit dítěti bezpečné a stabilní zázemí, ve kterém může přirozeně vyrůstat. Při adopci vzniká také vzájemná vyživovací povinnost. Veškeré právní záležitosti spojené s předchozí rodinou zanikají (Bubleová a kol., 2014).

Osvojení se týká dětí, které jsou tzv. právně volné. A to z důvodu vzdání se jich hned po porodu biologickými rodiči, včetně následného potvrzení jejich rozhodnutí po uplynutí ochranné lhůty v délce šesti týdnů. Dalším důvodem tohoto právního stavu je splnění doby tzv. kvalifikovaného nezájmu, který je u novorozenců stanoven na dobu osmi týdnů a u starších dětí je to doba půl roku (Zezulová, 2012).

4.3.2 Právní úprava adopce dle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

Úpravu adopce nalezneme v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., konkrétně v paragrafech 794 až 854. Jak bylo zmiňováno, tento zákoník zrušil zákon o rodině č. 91/1998 Sb.

Osvojitel

Osvojitelem se může stát pouze svéprávná, zletilá a fyzická osoba. Tato osoba musí svým stylem života a vlastnostmi zaručovat jistotu, že bude pro adoptovaného dobrým rodičem. Důležitý je také zdravotní stav osvojitele. Ten nesmí omezovat ve značné míře péči o dítě. Věkový rozdíl nesmí být, až na výjimky menší než 16 let. Zákon stanovuje zákaz osvojení pro osoby, které jsou v přímé příbuzenské linii, a také zakazuje adopci mezi sourozenci.

„Osvojitelem se může stát i ten, kdo:

- *žije sám;*
- *žije ve vztahu bez uzavření manželství;*
- *může mít vlastní děti;*
- *má vlastní děti;*
- *má další děti přijaté do náhradní rodinné péče;*
- *je ve středním věku a má přiměřené představy o věku dítěte, které chce do péče přijmout;*
- *má zdravotní problémy, ale jeho zdravotní stav má dobrou prognózu a nijak výrazně neomezuje jeho pečovatelské a výchovné schopnosti“* (Bubleová a kol., 2014, s. 8).

Osvojenec

Osvojit lze dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti a také osobu zletilou, není-li to v rozporu s dobrými mravy. K osvojení dítěte je nutný souhlas rodičů, případně rodiče. Rodič však musí být starší 16 let. V případě, že osvojenci je více jak 12 let, je nutný vždy také jeho souhlas. Matka osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Otec osvojovaného dítěte může dát souhlas k osvojení i před uplynutím této doby, nejdříve však po narození dítěte. Souhlas k osvojení pozbude účinnosti vždy, nedojde-li k osvojení do šesti let ode dne, kdy byl souhlas dán.

Souhlasu rodiče osvojovaného dítěte není k osvojení třeba, pokud rodič:

- byl zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň práva dát souhlas k osvojení,
- není schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout,
- nebo se zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení potřebné pečlivosti.

Souhlas rodiče k osvojení není třeba, pokud o dítě nemá zjevný zájem. To znamená, že porušuje trvale povinnosti rodiče. Dále souhlas rodiče není nutný pouze za podmínek stanovených zákonem.

Péče před osvojením

Dle občanského zákoníku může být na základě rozhodnutí soudu a souhlasu biologických rodičů, dítě dáno do péče novému rodiči ještě před samotným osvojením. Dle § 827 soud o předání dítěte osvojiteli do péče před osvojením rozhodne až poté, co provede šetření ohledně vzájemné vhodnosti dítěte a osvojitele, zejména se zřetelem na:

- osobnost a zdravotní stav osvojitele i jeho sociální prostředí, zvláště bydlení a domácnost, dítěte, sociální prostředí, ze kterého dítě pochází, jakož i jeho statusová práva,
- etnické, náboženské a kulturní prostředí dítěte a osvojitele,
- dobu, po kterou bylo dítě v péči osvojitele.
- jakož i schopnost osvojitele pečovat o dítě a pohnutky osvojitele k osvojení,
- osobnost a zdravotní stav.

Péče o dítě v době před uplynutím tří měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení, není péčí před osvojením. Po tuto dobu má ten, komu bylo dítě předáno do péče pouze povinnost a právo o dítě řádně pečovat a chránit je. Dříve než bude o osvojení rozhodnuto, musí být osvojované dítě v péči osvojitele na jeho náklad. Péče osvojitele o osvojované dítě před osvojením trvá po dobu dostatečnou pro přesvědčivé zjištění, že se mezi osvojitelem a dítětem vytvořil takový poměr, jaký je smyslem a cílem osvojení; tato péče neskončí dříve než uplynutím šesti měsíců.

Následky adopce

Následky upravuje občanský zákoník v § 832 až 836, ve kterých je stanoveno, že osvojenec má postavení dítěte osvojitele, osvojitelé mají rodičovskou povinnost, dále osvojením zanikají příbuzenské vztahy s biologickou rodinou. Je-li osvojeno dítě, které je rodičem, vztahují se právní účinky adopce i na jeho dítě a osvojenec získává příjmení osvojitele za předpokladu, že s tím souhlasí. Důležitou povinností na straně osvojitele je jeho povinnost informovat osvojence o stavu adopce v době přiměřené, nejdéle jej však musí informovat před zahájením školní docházky.

Anonymita adopce

Soud může, na návrh osvojence nebo osvojitele, svým rozhodnutím utajit informace a okolnosti spojené s adopcí před biologickou rodinou osvojence. K odtajnění může dojít

pouze za předpokladu, že je ohroženo zdraví či život dítěte. Osvojenec má právo nahlédnout do spisu až po dosažení zletilosti.

Osvojení zrušitelné a nezrušitelné

Zákonodárci při tvorbě nového občanského zákoníku upustili od rozdělení osvojení na zrušitelné a nezrušitelné. Zákon pouze stanovuje, že jakmile uplynou tři roky od rozhodnutí od osvojení, nelze osvojení zrušit. Jediným případem však je, kdyby bylo osvojení v rozporu se zákonem. Zákon dává také možnost prohlásit osvojení za nezrušitelné před uplynutí doby tří let v případě, jestliže je to v zájmu dítěte.

Zrušení osvojení

Osvojení lze zrušit pouze z vážných důvodů, a to na návrh osvojitele či osvojence. Zrušením zanikají veškerá práva a povinnosti, které z tohoto poměru vyplývají a zároveň se obnovují práva a povinnosti k původní biologické rodině. Výjimkou však jsou majetková práva, která osvojením vznikla.

4.3.3 Mezinárodní osvojení

Pojem mezinárodní osvojení vyjadřuje adopci dítěte z ciziny nebo do ciziny. Mezinárodní osvojení přichází v úvahu jako forma náhradní rodinné péče, jestliže se nepodaří dítěti najít vhodnou náhradní rodinu v zemi původu a pro dítě je hledána vhodná rodina v zahraničí (Šanderová, 2011). Tento typ osvojení upravuje Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. Dokument přijala Haagská konference v květnu roku 1993. Na území ČR vstoupila v platnost od 1. června 2000. Společně se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí umožňuje mezinárodní adopci. V Úmluvě o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení je definován postup při mezinárodní adopci, kompetence a povinnosti úřadů. Dále dle dokumentu má dítě právo být nejdříve osvojeno v zemi svého původu, biologické rodině garantuje anonymitu a vylučuje jakékoliv zisky spojené s osvojením. Dokument stanovuje povinnost zemím, které jej přijaly, určit odpovědnou instituci za řešení mezinárodního osvojení. V České republice byl tímto úkolem pověřen Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně. Ten vede evidenci žadatelů z jiných zemí pod podmínkou jejich souhlasu, a rovněž spravuje evidenci dětí, pro které nebyla nalezena vhodná rodina na našem území. Úřad dává souhlas s adoptí dítěte do

ciziny dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí, konkrétně dle § 35 odstavce 2 písmene i) (Bubleová a kol., 2014).

4.3.4 Pěstounská péče

„Na rozdíl od adopce má však rozhodnutí k pěstounské péči obvykle altruističtější pozadí, z čeho vyplývají nejen pozitiva, ale i možná rizika (určitě jste slyšeli o tom, že existuje tzv. mesiášský komplex). Souvisí s tím možnost přecenění vlastních sil a snaha zachránit co nejvíce dětí bez ohledu na vlastní rodinu, možnosti, které máme, a zdroje energie, bez níž to prostě nejde.“ (Zezulová, 2012, s. 18)

Pěstounská péče je garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte a přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče jedinci i manželskému páru. Pěstoun má právo zastupovat dítě v běžných věcech. V mimořádných záležitostech musí požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte. V případě že nemá rodiče, rozhoduje o záležitostech soud. Tento typ náhradní rodinné péče vzniká na základě rozhodnutí soudu, a tak i zaniká. Zrušení pěstounské péče může soud učinit pouze ze závažných důvod, ale v případě, že o zrušení pěstounské péče zažádá přímo pěstoun, musí mu soud vždy vyhovět. Dosažením zletilosti a nabitím plné svéprávnosti zaniká pěstounská péče (Bubelová a kol., 2011).

Do pěstounské péče se většinou svěřují děti staršího věku, nebo z nějakého důvodu nejsou vhodné pro adopci. Může se jednat o děti, které mají zdravotní problémy, nebo děti pocházející z odlišného etnika. Jedná se o děti, kterým nebyla zajištěna výchova u rodičů, ať už z krátkodobého či dlouhodobého hlediska. Zásadním rozdílem mezi pěstounskou péčí a adopcí spočívá v tom, že pěstoun pouze zodpovídá za výchovu dítěte a zároveň ho zastupuje, a to jen v běžných záležitostech. Vyživovací povinnost vůči dítěti pěstoun nemá. Tyto povinnosti a práva zůstávají biologickým rodičům. Tudíž nedochází ani k žádným změnám v rodném listě (Šanderová, 2011).

Pěstounovi, který se stará o dítě náleží zákonem stanovená odměna. Je však nutné připomenout a zamyslet se nad tím, zda důvody, kdy se lidé stávají pěstouny, nejsou zjištěné. Velmi často se díky médií dovídáme o případech lidí, kteří jsou několikanásobnými pěstouny za účelem vydělat si na vlastní živobytí ze státem garantovaných financí. V tomto směru bych ráda zmínila, že předchozí právní úpravy nestanovovaly tak vysoké částky za pěstounskou

péči. Tím pádem počet dětí v pěstounské péči nebyl natolik vysoký jako v dnešní době a důvody pěstounů nemohli být natolik zřejmé. Částky, které byly vypláceny, byly nízké a nepokrývaly veškeré náklady na řádnou výchovu a potřeby dítěte. Hlavními důvody tedy byly především touha pomoci opuštěným dětem. Častým jevem také bylo přechodné pěstounství, které překlonovalo dobu při čekání na osvojení dítěte. Tito lidé se proto stávali pěstouny a pečovali o dítě ze zcela jiných a mnohem prostších důvodů než je tomu v některých případech, bohužel, dnes.

4.4 Zprostředkování osvojení

Následující kapitola obsahuje jednotlivé kroky, které musí žadatel podstoupit, pokud žádá o adopci dítěte. Zprostředkování se uskutečňuje v případě, kdy dítě nelze svěřit do tzv. příbuzenské péče nebo do péče osoby blízké. Samotný proces upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v platném znění.

Podání žádosti

Prvním krokem v procesu osvojení je podání žádosti o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení. Žádost se podává na sociálním odboru obce s rozšířenou působností, a to v místě trvalého bydliště žadatele. Samotný formulář je dostupný na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a také ho naleznete v **příloze A**. Formulář se nazývá spisová dokumentace a zpracovává ji obecní úřad s rozšířenou působností podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí. V případě potřeby vyzve úřad žadatele k doplnění chybějících údajů nebo k předložení potřebných dokladů. Po schválení je spisová dokumentace postoupena krajskému úřadu nebo Magistrátu hl. m. Prahy na další posouzení.

Spisová dokumentace žadatele obsahuje:

- osobní údaje, jméno, příjmení, datum narození a trvalého bydliště,
- doklad o státním občanství ČR, doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR,
- opis z evidence Rejstříku trestů, doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trest,
- zprávu a jeho zdravotním stavu,
- informace o jeho sociálních a ekonomických poměrech,
- písemné vyjádření se souhlasem do zařazení evidence úřadu, a to v případě, pokud se jedná o zprostředkování osvojení dětí z jiné země. Toto platí v případě, pokud

uplyne doba, která je stanovena zákonem. Žadatel může ve své žádosti vyjádřit, že jiné dítě, než z ciziny nechce,

- souhlas k tomu, že orgán sociálně-právní ochrany, který zprostředkovává osvojení, má povolení zajistit další potřebné informace od žadatele. Dále oprávnění zjistit, zda je žadatel opravdu schopen poskytnout dítěti rodinné prostředí, které je vhodné pro jeho výchovu. Rovněž se souhlas týká možnosti zjišťování průběžných změn, které mohou nastat během řízení. Jako v předchozím souhlasu se zde vyžaduje písemná forma,
- písemný souhlas, že orgán sociálně-právní ochrany zprostředkující osvojení může zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování,
- písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny
- stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování osvojení.

Po zpracování spisové dokumentace se sjedná osobní návštěva, která se uskuteční u žadatelů v rodině. Osobní návštěvou je pověřen pracovník úřadu obce s rozšířenou působností. Návštěva má především sociální charakter a slouží k tomu, aby se pracovník přesvědčil o tom, zda je prostředí, ve kterém žadatelé žijí opravdu vhodné pro osvojené dítě. O tom, zda bude žadatel zařazen do evidence žadatelů o zprostředkování osvojení, či pěstounské péče rozhoduje obecní úřad s rozšířenou působností. Zastavit řízení může obecní úřad s rozšířenou působností v případě, že nebyly žadatelem na výzvu úřadu doložené všechny doklady a potřebné údaje.

Zpracování žádosti krajský úřadem

Další odborné posuzování o vhodnosti a zařazení žadatele o osvojení do evidence má na starosti krajský úřad. Ten vede a vytváří evidenci žadatelů a evidenci dětí. Zda je určitý žadatel pro osvojení vhodný se posuzuje na základě dalšího šetření. Je zkoumáno, jaké má žadatel předpoklady k výchově dětí. U manželů a partnerů se přihlíží k jejich vztahu, zda je dostatečně stabilní a tím pádem vhodný pro dítě. Dále je zkoumán hlavní důvod a motiv k osvojení dítěte. Nejzásadnější je však psychický stav žadatele. Dalším kritériem šetření je i finanční zabezpečení potencionální budoucí rodiny.

Žadatelé mají povinnost účastnit se přípravného kurzu, který posuzuje připravenost zájemců k přijetí osvojeného dítěte. Během kurzu se žadatelé setkají jak s odborníky, tak i s lidmi, kteří mají s náhradní rodinou péčí zkušenost. Díky těmto kurzům má žadatel možnost získat potřebné informace o přijetí dítěte z jiné rodiny. Tyto kurzy jsou zajišťovány zejména krajskými úřady nebo pověřenými osobami.

Nejdůležitějším kritériem při posuzování vhodnosti žadatele je jeho bezúhonnost. Ta se posuzuje na základě opisu rejstříku trestů žadatele. Pokud žadatel není bezúhonný a byl v minulosti souzen za spáchání trestného činu, zkoumá se vážnost daného trestného činu a možný vliv činu na výchovu dítěte.

Po posouzení všech vyjmenovaných kritérií krajským úřadem, by žadatelé měli být schopni říct, jaké pohlaví a zároveň, jak staré dítě by chtěli do své rodiny přijmout. Mohou se rozhodnout nejen pro adopci jednoho dítěte, ale i pro adopci sourozenců. Žadatelé se v této fázi mohou rozhodnout, zda přijmou dítě z jiného etnika či jiné rasy než jsou oni sami.

Pokud se žadatelé rozhodnou pro přijetí dítěte jiné rasy nebo etnika, můžeme se setkat tzv. „transrasovou” adopcí. Toto pojmenování adopce najdeme především v zahraničí (Šanderová, 2011). Tento druh adopce rozděluje P. Šanderová (2011) do dvou pramenů. Prvním pramenem je varianta, kdy žadatelé přijímají do své rodiny dítě jiného etnika, ale zároveň je dítě stejného občanství. Druhý pramen se týká tzv. mezinárodní adopce, kdy je dítě adoptováno z jiné země. Tento druh adopce má své klady a zápory, jako jeden z největších záporů je narušení identity dítěte.

Žadatelé se dále rozhodují o možném zdravotním stavu dítěte, se kterým souvisí i jeho vývoj. Bohužel, tyto informace nejsou v některých případech dostupné. Příkladem může být dítě odložené do babyboxu, z anonymního porodu či dítě kdekoli nalezené. Tyto informace jsou pak nedohledatelné a žadatelé musí počítat s různými riziky, které mohou v průběhu života dítěte nastat. Biologická rodina dítěte mohla mít závislost na alkoholu, drogách, nebo se mohla potýkat s vážnými dědičnými nemocemi.

Po vyjasnění všech zmíněných požadavků vydává příslušný krajský úřad rozhodnutí o zařazení nebo nezařazení do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči. Krajský úřad může během procesu zjistit závažné problémy, kvůli kterým nelze žadatele zařadit do

evidence a žádost zamítne, a to i v momentě kdy nebylo zahájeno odborné posouzení. V tomto případě se mohou žadatele odvolat z důvodu jejich nesouhlasu s výsledkem rozhodnutí úřadu.

Doba čekání

Tato fáze adopce může být mnohdy pro některé žadatele zlomová. Požadavky na dítě mohou být tak vysoké, že jejich vysněné dítě stále nepřichází a rodiče žádost zruší. Během této doby mohou nastat různé situace, které brání k převzetí dítěte do péče. V takovém případě je dána možnost žádost na určitou dobu přerušit. Je nutné vyrozumět písemnou formou příslušný krajský úřad o okolnostech, které nastaly včetně požadavku, na jak dlouho má být žádost pozastavena. Čekací lhůta se může také prodloužit, pokud žadatelé s předvybraným dítětem nesouhlasí. Doba čekání může být různá, záleží na okolnostech, které nelze ovlivnit (Bubleová a kol., 2014).

Rozhodnutí osvojitele o přijetí dítěte do rodiny

„Dítěti je vybírána taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové, jaké je.“ (Bubleová a kol., 2014, s. 30). Dítě si nelze osobně vybrat v kojeneckém ústavu či dětském domově. Dítě je vybíráno na základě odborného posouzení v rámci celého procesu. Odborný pracovník krajského úřadu vybere dítě, které splňuje požadavky žadatelů. Žadatel se musí na základě dostupných informací o dítěti rozhodnout, zda jej přijme nebo ne. To znamená, že dítě přijímá s veškerými riziky, které mohou během jeho života nastat. Myslí se tím jeho minulost, zdravotní a psychický stránka. Jednotlivým rizikům a problémům se bude věnovat jedna z následujících kapitol.

Spisová dokumentace dítěte

Spisovou dokumentaci dítěte, nutnou pro zprostředkování osvojení či pěstounskou péči, zpracovává obecní úřad s rozšířenou působností. Dokumentace je postoupena krajskému úřadu, který je spravuje evidenci dětí a žadatelů. Po vybrání dítěte krajským úřadem obdrží žadatel spisovou dokumentaci dítěte, která by dle zákona, jsou-li informace dostupné, měla obsahovat následující údaje:

- osobní údaje dítěte,
- doklad o státním občanství, doklad o povolení k trvalému pobytu na území České republiky, či doklad o hlášení k pobytu na území České republiky po dobu

nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České Republiky nebo doklad o oprávnění trvale pobývat na území České republiky podle zvláštního právního předpisu anebo doklad o podání žádost na zahájení řízení o udělení azylu,

- údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů, sourozenců, popřípadě prarodičů, jsou-li známy,
- doklad, že dítě splňuje podmínky pro osvojení podle občanského zákoníku,
- rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte, bylo-li vydáno,
- zprávu o zdravotním stavu a vývoji dítěte.

Navazování kontaktu s dítětem

Jestliže se žadatel rozhodne o osvojení určeného dítěte, dochází k prvním osobním kontaktům mezi žadatelem a dítětem. Ty se uskutečňují v místě, kde je dítě dočasně umístěno. Jedná se zejména o kojenecký ústav, dětský domov, či pěstounskou péči, do které je dítě svěřeno na určitou dobu. Na první kontakt odborníci žadatele připravují i v rámci povinného kurzu. Žadatelé by měli dítě navštívit sami, bez dalších členů rodiny. Před samotnou návštěvou je důležité kontaktovat pracovníci ústavního zařízení, která má dítě na starost a má o dítěti nejvíce informací. Zjistit si specifikace spojené s dítětem, zjistit informace o jeho chování v určitých situacích, jak k dítěti přistupovat a nevystavovat ho nepříjemným či stresovým situacím, jelikož už samotná návštěva je pro některé dítě velmi stresovou situací (Bubleová a kol., 2014).

Péče před osvojením

Po prvních kontaktech, tedy návštěvách dítěte, přichází na řadu další krok. Tím je společně strávený čas mimo výše zmíněná místa, včetně možnosti vzít dítě do domácnosti možné budoucí rodiny. Jestliže všechny tyto kroky probíhají bez větších komplikací, nastává tzv. péče před osvojením. O umístění dítěte do péče před osvojením rozhoduje soud. Náležitosti, které soud před svým rozhodnutím zkoumá, jsou uvedeny v kapitole **4.3.2 Právní úprava adopce dle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.** Péče před osvojením je stanovena na dobu šesti měsíců a slouží k důkladnému seznámení osvojitele s dítětem.

Završení procesu osvojení

Jestliže jsou splněny veškeré výše zmíněné kroky a vše se vyvíjí bez problémů, dochází k završení procesu adopce, kterým je rozhodnutí příslušného soudu, na jehož základě je dítě osvojeno žadatelem.

4.5 Problémy spojené s osvojením

Problémů spojených s osvojením, které mohou při tomto nesnadném procesu vzniknout, je nespočet. Ne zpravidla se musí jednat o problémy ze strany osvojeného dítěte, ale i ze strany nových rodičů, tedy osvojitelů. V následující kapitole si představíme nejčastější problémy, které mohou nastat či nastávají na jedné, nebo na druhé straně.

4.5.1 Informace o minulosti osvojeného

Informace, které získáme o dítěti, jsou pro nás klíčové. Odráží se od nich náš postoj k dítěti a samotný přístup, který je v prvních momentech společného soužití velmi důležitý. Pomáhají nám lépe dítěti porozumět. Každé dítě má svoji minulost, která jej poznamenává. Bohužel, v některých případech se o minulosti dítěte nedozvíme skoro žádné informace, včetně informací nejdůležitějšího charakteru, mezi které patří např. zdravotní stav. Během společného soužití se mohou postupně odkrývat jednotlivé problémy. Noví rodiče by však neměli ztrácet odvalu a odhodlání. Teprve čas pomůže nahlédnout a zároveň pochopit, jaký vývoj má dítě za sebou, případně i s jakými utrpeními se dítě potýkalo ve své biologické rodině. Z toho lze odvodit i důvody problémů, které vývoj dítěte doprovází (Purvis, Cross, Sunshine, 2013).

Možné problémy dítěte spojené s jeho minulostí:

- *pocit opuštěnosti, ztráty a zármutku,*
- *poruchy s utvářením vazeb,*
- *neurologické změny,*
- *oslabení poznávacích schopností,*
- *problémy s koordinací a motorickými dovednostmi,*
- *nedostatečnou schopnost zpracovávat smyslové vjemy,*
- *strach,*
- *hněv,*
- *záblesky vzpomínek z minulosti a posttraumatický stres,*

- *stud,*
- *úzkost,*
- *depresi* (Purvis, Cross, Sunshine, 2013, s. 42).

V některých případech dochází k situaci, kdy osvojitelé z určitých důvodů nemají zájem o základní informace o biologické rodině svého nového dítěte. Jedná se často o informace úředního charakteru, jako jsou jména biologické rodiny, datum a místo jejich narození včetně informací o jejich zdravotním stavu a sociálním zázemí. Informace bývají, ve většině případů, dostupné. Už jenom na základě těchto získaných informací, mohou osvojitelé odvozovat silné i slabé stránky nového potomka. Rovněž je možné odvozovat důvody problémů v chování, výchově a v neposlední řadě původ zdravotních obtíží, které mohou být geneticky dány (Schoolerová, 2002). V následující tabulce jsou uvedeny výhody a rizika poznání minulosti.

Tabulka 1: Výhody a rizika poznání minulosti o biologické rodině dítěte

<i>Poznání minulosti</i>			
<i>Dítě</i>		<i>Náhradní rodiče, resp. vychovatel</i>	
<i>Výhody</i>	<i>Rizika</i>	<i>Výhody</i>	<i>Rizika</i>
<i>Seznámení s fakty. Vnímání vlastní zakořeněnosti v minulosti. Pochopení svých rodičů. Možnost reálně vnímat samo sebe.</i>	<i>Nepochopení faktů. Nepřijetí své minulosti. Únik do „virtuální“ reality. Problémy s identitou. Nepřijetí svých Rodičů – výčitky. Idealizace rodičů a následná deziluze. Konflikt mezi dvěma identitami.</i>	<i>Seznámení s fakty, s genetickým, zdravotním a psychologickým pozadím dítěte. Pochopení pro rodiče dítěte. Porozumění problémům dítěte, možnost cíleně naplňovat jeho potřeby. Reálná očekávání.</i>	<i>Ztráta idealizovaného obrazu. Přehnaná skepse až rezignace. Odsuzování rodičů dítěte. Potlačování minulosti dítěte. Boj o „vlastnictví“ dítěte. Ztotožňování problému dítěte s problémem jeho rodiče. Vymlouvání se na minulost – alibismus. Chybné výchovné postupy.</i>

Zdroj: Vlastní zpracování dle Škoviera (2007, s. 123)

4.5.2 Vývojová regrese

V některých případech se osvojitelé po přijetí osvojeného dítěte setkávají hned od začátku s problémy psychického charakteru na straně dítěte. Dítě se začne pomočovat, neovládá základní dovednosti, nedokáže se ani například napít z hrnečku. Tyto problémy jsou spojeny s tzv. vývojovou regresí, kterou dítě při osvojení prochází, především na začátku přijetí do nové rodiny. Je to naprosto běžná a dočasná reakce, která je vyvolána neočekávanou a zlomovou životní situací, se kterou se dítě musí vypořádat. Nejsilnější regrese nastává v momentu, kdy dítě přijalo novou rodinu za vlastní. Nachází v ní důvěru a potřebuje si znovu prožít svoje první roky či měsíce života. Osvojitelé se setkávají s potřebou dítěte dudlat dudlík a nechat se vozit v kočárku. Dále odmítají chodit na toaletu a místo toho mají tendenci vykonat potřebu do plenek, nebo začnou šišlat. Veškeré tyto problémy jsou spojeny s nedostatečnou či zanedbanou citovou a emoční stránkou v přirozeném vývoji dítěte (Zezulová, 2012).

4.5.3 Deprivační projevy

S dalšími problémy v chování osvojeného se lze setkat ve formě deprivačních projevů. Mezi tyto projevy patří například opakující se jevy při spánku a usínání jako je vydávání zvuků, cucání palců či škubání. Deprivačními projevy mohou trpět jak děti vyrůstající v biologické rodině, tak děti, které vyrůstaly od narození či od určitého věku v ústavní péči. Veškeré tyto faktory se na dětech projevují opět jako následek nedostatečného emočního a sociálního vývoje (Zezulová, 2012).

V následující tabulce uvádí Purvis, Cross, Sunshine, (2013), různé příklady poruch chování u dětí a následně z toho vyvozující důvody chování.

Tabulka 2: Příklady poruch chování u dětí

Příklady poruch chování u dětí	
Poruchy v chování dítě	Důvody chování
Nespavost	Nutnost být ve střehu před možným nebezpečím, kterým dítě čelilo v minulosti.
Neklidnost a nervozita	Absence pocitu bezpečí z důvodu nepřítomnosti dospělé osoby v minulosti.
Agresivita a náznaky týrání ostatních	Vystrašenost, důsledek chování k osobě dítěte z minulosti. Nutnost působit bolest ostatním, která byla dříve zažívána.
Předčasná sexuální vyspělost	Dítě bylo sexuálně zneužíváno.
Sklony k separaci	Neschopnost přijímat nové podněty. Potřeba odpočinku smyslových vjemů a ke vstřebání nových okolností.
Neposlušnost	Nechápání pokynů dospělé osoby z důvodu absence výchovy v minulosti. Pocit spolehnutí se na sebe sama.
Výbušnost	Strach a zoufalost, nemožnost vyjádření vlastních pocitů. Obava ze znovu opuštění.
Vyhýbání dotyků	Strach z týrání, nepoznání vlídného dotyku.

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

4.5.4 Problémy při navazování prvního kontaktu s dítětem

Jak bylo již popsáno v kapitole **4.4 Zprostředkování osvojení** je proces osvojení složen z několika kroků. Mezi nejdůležitější patří první kontakt s dítětem. Tento moment bývá často nejdůležitější fází adopce. Zároveň je spojen také s možnými problémy.

Nejobtížnějším je navazování kontaktu s dítětem staršího věku. Často bývá připraven i plán postupu při navazování kontaktu s dítětem. Osvojitelé se často setkávají s nesmělostí, otažitostí a nedůvěrou ze strany dítěte. Starší děti začínají chápat či již chápou danou situaci a musí se s ní postupně vyrovnávat. Odlišné je to přirozeně u prvních kontaktů s kojenci, při kterých nevznikají obdobné problémy, jako jsou zmíněny výše u starších dětí (Bubleová a kol., 2014).

4.5.5 Důsledky zanedbaného vývoje dítěte v dospělosti

Mnohé nedostatky v emoční složce vývoje dítěte se přenáší i do dospělosti jedince. Dospělé osvojené dítě může mít problémy se sebedůvěrou, se sebehodnocením, s odpovědností a spolehlivostí, rovněž s navazováním mezilidských vztahů z důvodu citové deprivace (Vágnerová, 2012).

4.5.6 Problémy při osvojení na straně osvojitele

Dle J. E. Schoolerové (2002) patří mezi problémy či překážky na straně osvojitele:

- nenaplněné potřeby a odlišné očekávání,
- manželské problémy, které adopce, jakožto velmi složitý a náročný proces, může způsobit,
- zavedení nového rodinného systému, který je při příchodu nového člena rodiny nezbytný.

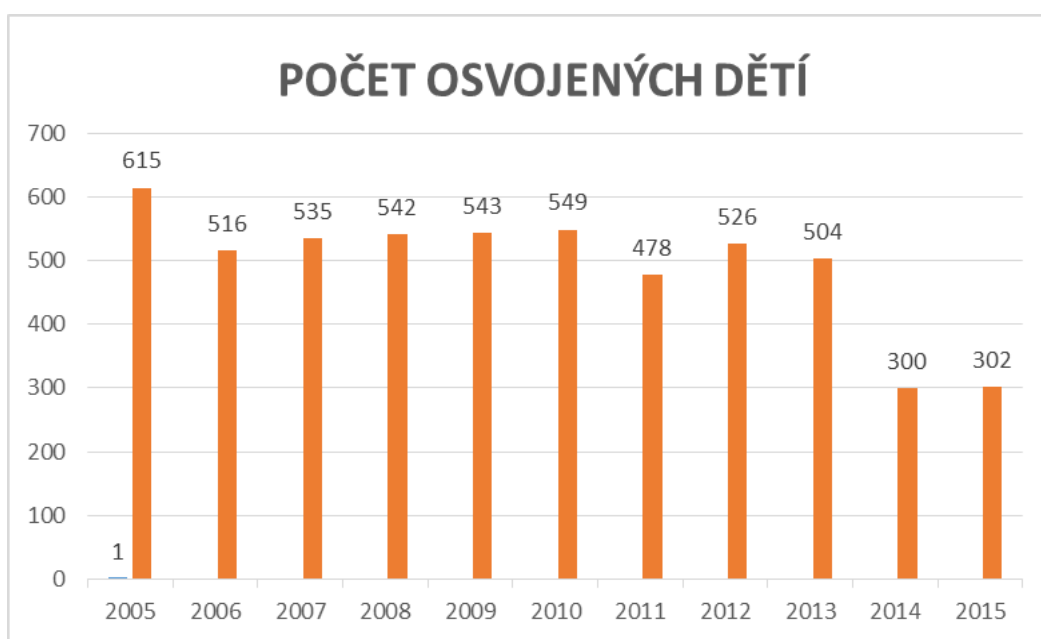
Dalším problémem, který může na straně osvojitele vzniknout, je dle D. Zzulové (2012) tzv. Syndrom vyhoření. Ten se může projevat výkyvy nálad, únavou, snížení přirozené imunity člověka. Následkem může být naprostá ztráta zájmu o veškeré dění a ztráta smyslu života. Mezi hlavní příčiny vzniku syndromu se řadí stres, velká odpovědnost, konflikty ve vztahu a velká očekávání.

5 Praktická část (vlastní práce)

5.1 Získané informace z Ministerstva práce a sociálních věcí ČR

Dle získaných informací z Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, které eviduje statistiky spojené s náhradní rodinnou péčí v České republice, byl vytvořen graf 1, jenž dokládá počty osvojených dětí během deseti let, a to od roku 2005 do roku 2015. Z grafu vyplývá, že v roce 2005 byl počet osvojených dětí nejvyšší. V tomto roce bylo osvojeno 615 dětí. Od roku 2006 do roku 2013 se pohyboval počet osvojených dětí mezi 478 až 549 dětmi. Viditelná změna je však v letech 2014 a 2015, kdy počet výrazně klesl až o 249 dětí za rok. Shrnutím může být, že proces osvojení jednoznačně ovlivnil příchod nové právní úpravy v podobě nového občanského zákoníku, který zrušil předchozí právní úpravu, tedy zákon o rodině.

Graf 1: Počet osvojených dětí

Zdroj: Vlastní zpracování dle MPSV (2016)

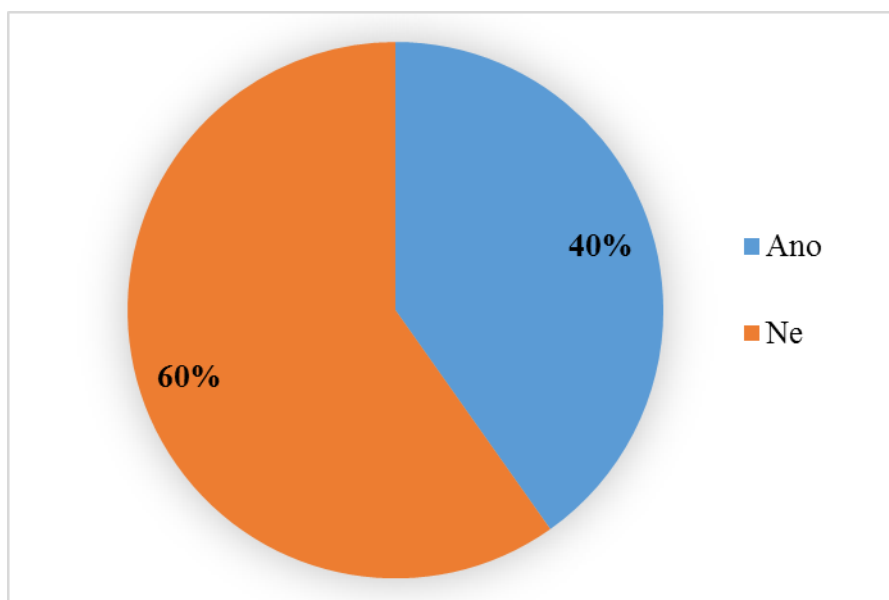
5.2 Dotazníkové šetření

Na základě stanoveného cíle bakalářské práce bylo provedeno dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zjistit, jak lidé vnímají náhradní rodinnou péči v České republice. Využit byl internetový portál survio.cz. Dotazníkové šetření s názvem „*Postoj k náhradní rodinné péči*“ se uskutečnilo v termínu od 6. 9. 2016 do 20. 9. 2016. Celkem se šetření zúčastnilo 102 respondentů, kteří odpovídali na 9 otázek. Odpovědělo 75% žen (77) a 25% mužů (25), z čehož vyplývá, že tato problematika je bližší ženám, než mužům. Dotazníku se věnovali lidé několika věkových kategorií. Nejvíce byla zastoupena věková kategorie od 18 do 35 let, která představuje 80 % respondentů. Právě v tomto věkovém rozmezí lidé nejčastěji řeší založení rodiny. Zbýlých 20 % představovali respondenti starší 36 let.

Nepřímé zkušenosti respondentů s osvojením

Respondenti v rámci dotazníku odpovídali, zda mají nepřímé zkušenosti s osvojením. Tedy, zda znají někoho kdo je osvojitel či osvojenec. Celkem bylo odpovězeno, že 40 % respondentů zná přímé účastníky adopce a zbylých 60 % respondentů tyto zkušenosti nemají. Z toho lze vyvodit závěr, že osvojení můžeme považovat za rozšířenou formu náhradní rodinné péče.

Graf 2: Nepřímé zkušenosti respondentů s osvojením

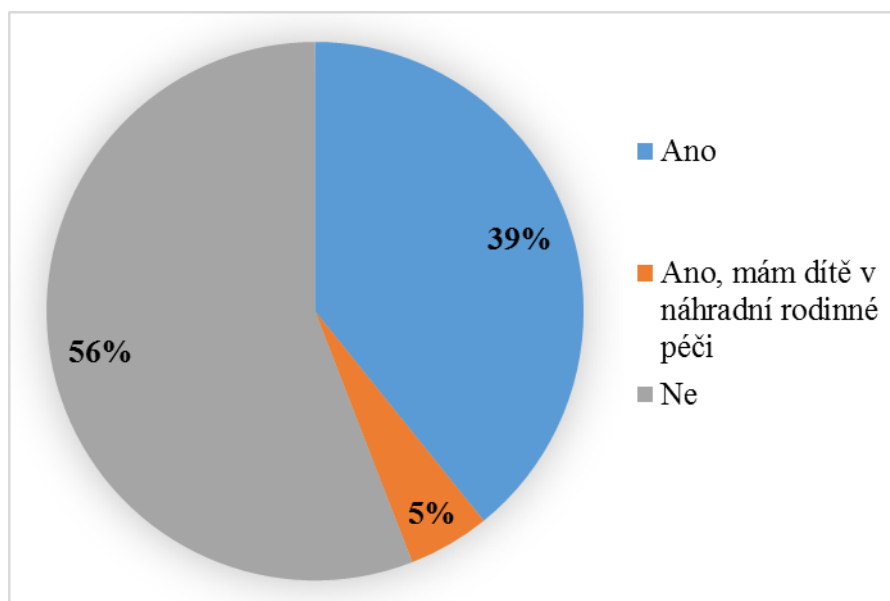

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

Zvažování možnosti osvojení respondenty

Na otázku, zda respondenti přemýšleli o osvojení dítěte, odpovědělo 56 % dotazovaných, že nepřemýšleli, ve 39 % že přemýšleli a 5 % respondentů odpovědělo, že již osvojené dítě má. I tento výsledek tedy znovu deklaruje rozšířenost této formy náhradní rodinné péče.

Graf 3: Zvažování možnosti osvojení respondenty

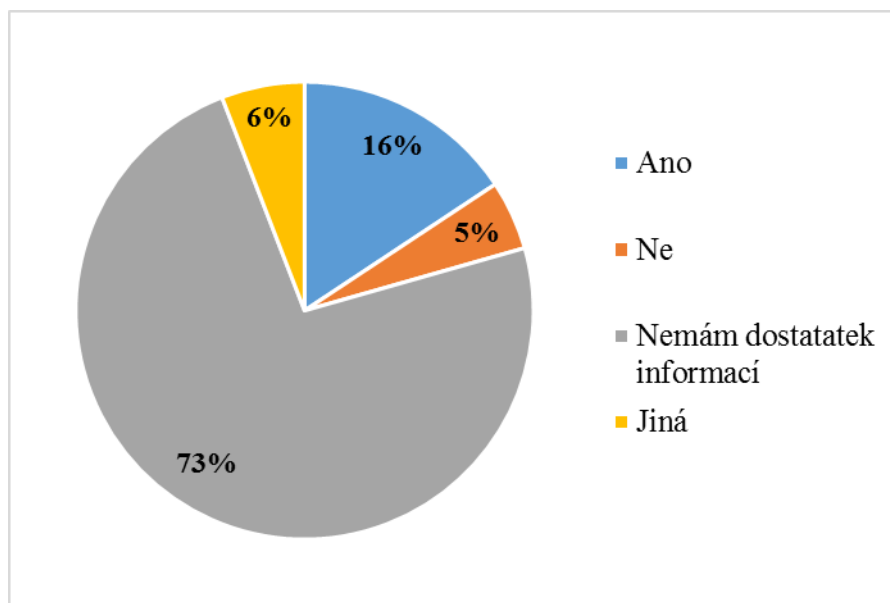

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

Povědomí o kvalitě procesu osvojení v ČR

Lidé byli také dotazováni na kvalitu procesu osvojení v ČR. Celkem 73 % respondentů nemá detailní informace o procesu, tudíž nemohou hodnotit jeho kvalitu. Dále 16 % je přesvědčeno o dobré kvalitě procesu, 6 % odpovědělo, že kvalitní není a zbylých 5 % dotázaných zvolilo možnost jiné odpovědi. Jednou z nich bylo i negativní vyjádření k nemožnosti osvojení u homosexuálních párů.

Graf 4: Povědomí o kvalitě procesu osvojení v ČR

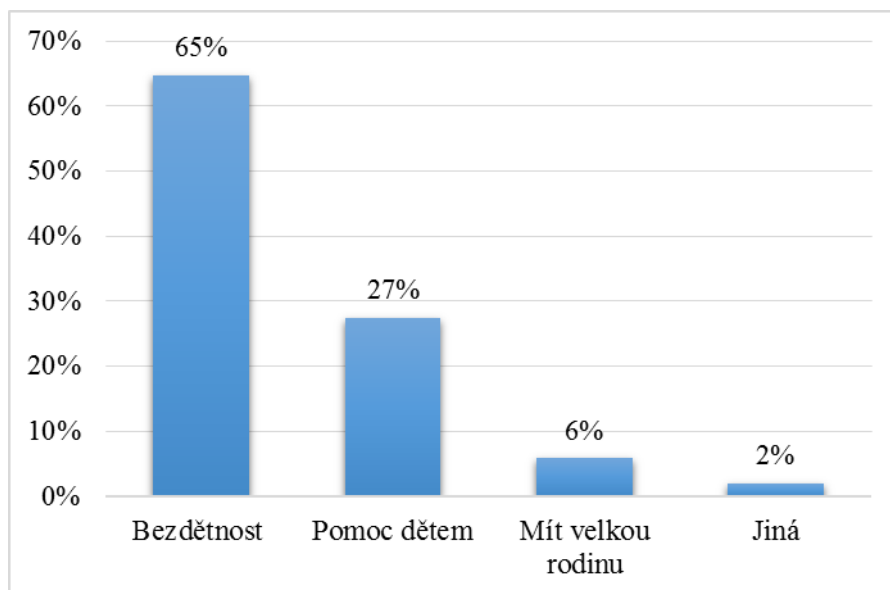

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

Případný motiv respondentů k osvojení

Respondenti byli dotazováni na jejich důvody případného osvojení. Hlavním motivem u 65 % byla bezdětnost. Dále 27 % dotazovaných odpovědělo, že by tím pomohli dítěti, 6 % osob odpovědělo, že by tím rozšířili již svoji stávající rodinu. Zbývajících 2 % by se rozhodli pro osvojení z jiných důvodů.

Graf 5: Případný motiv respondentů k osvojení

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

Případné požadavky na dítě

Respondenti v 75 % stanovili jako hlavní požadavek zdravé dítě. Větší část z těchto 75 % zároveň uvedla, že mezi další požadavky by stanovili stáří dítěte do 1 roku a zároveň stejného etnika jako jsou dotazovaní. Celkem 20 % lidí uvedlo, že jejich hlavním a jediným požadavkem byla dostupnost informací o biologické rodině dítěte. Zbýlých 5 % respondentů nedokázalo na tuto otázku odpovědět.

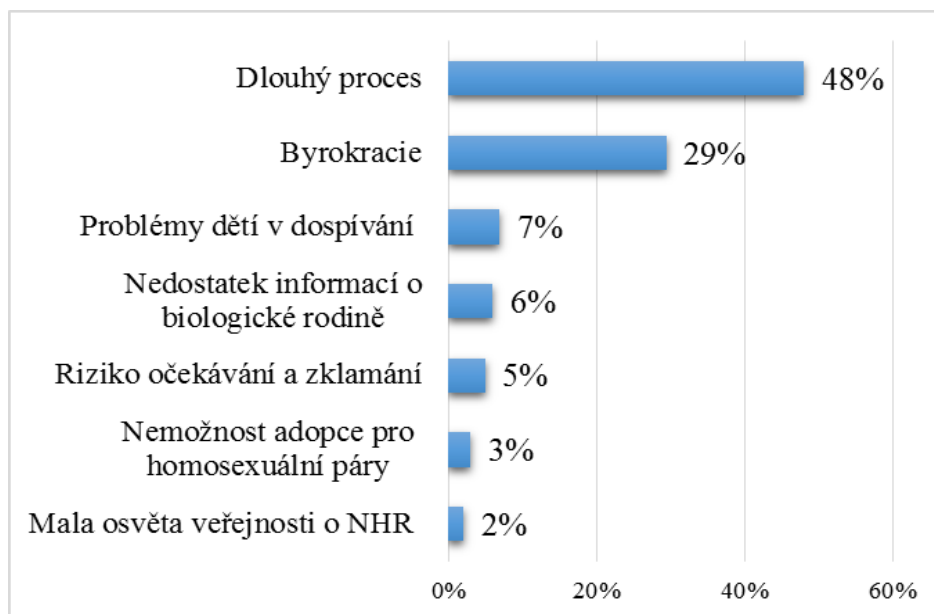
Informovanost respondentů o průběhu procesu osvojení

Ačkoli lidé byli schopní přemýšlet nad požadavky na dítě, na otázku, zda mají dostatek informací o průběhu procesu osvojení, nejčastěji odpovídali, že tyto informace nemají. Konkrétně tomu bylo u 65 % respondentů. Celkem 20 % dotazovaných má dostatek informací a 15 % dotazovaných na otázku neodpovědělo.

Problémy spojené s osvojením dle respondentů

Mezi hlavní problémy dotazovaní označili dlouhý proces osvojení, celkem tomu bylo u 48 % respondentů. Dalším problémem u 29 % dotazovaných byla stávající byrokracie. Dále 7 % uvedlo, že problém může být na straně osvojence a to konkrétně v době jeho dospívání. Z dotazovaných 6 % stanovilo za problém nedostatek informací o biologické rodině. Dalších 5 % dotazovaných vidí problém v riziku očekávání a zklamání na straně osvojitele, 3 % považují za problém nemožnost adopce u homosexuálních párů. Poslední 2 % respondentů uvedla za problém nízkou povědomost o osvojení. Ráda bych zde zmínila, že z důvodu velkých nároků či požadavků na dítě ze strany budoucích osvojitelů se celý proces adopce prodlužuje.

Graf 6: Problémy s osvojením dle respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

Souhrn

Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že necelých čtyřicet procent respondentů má nepřímou zkušenost s osvojením. Lze tedy z této skutečnosti odvodit, že se jedná o rozšířenou formu náhradní rodinné péče. Více jak polovina respondentů uvedla, že o možnosti osvojit si dítě nepřemýšlela. Což může být způsobeno nízkým věkem respondentů. V tomto případě se jednalo o 43 % respondentů ve věku od 18 do 25 let. Necelých 40 % respondentů odpovědělo, že nad danou možností již přemýšlelo. Pouze 16 % ze 102 dotazovaných bylo přesvědčeno o dobré kvalitě samotného procesu osvojení. Zbývající respondenti nemají dostatek podrobných informací o procesu, aby jej mohli hodnotit. Hlavním motivem k osvojení dítěte byla bezdětnost, kterou uvedlo 65 % respondentů. Lidé by rozhodovali o této skutečnosti pouze v případě, že by nemohli zplodit svého potomka. Ačkoliv více jak polovina respondentů uvedla, že nad možností osvojit si dítě nepřemýšlela, tak přesto 75 % respondentů bylo schopno uvést požadavky na dítě. Nejčastějšími požadavky stanovili zdravé dítě, kojeneckého věku a stejného etnika jako jsou dotazovaní. Za nejzásadnější problém v procesu osvojení považují respondenti čekací dobu, která je podle jejich názoru příliš dlouhá. Někteří jedinci uvádí jako hlavní problém byrokracii.

5.3 Výsledky rozhovorů

Na základě stanoveného cíle bakalářské práce bylo osloveno celkem sedm osvojitelů, kteří mají s danou problematikou zkušenost. Seznam osvojitelů je uveden v **tabulce 3**. Dotazovaní souhlasili s poskytnutím odpovědí na položené otázky pod podmínkou anonymity. Použita byla metoda standardizovaného rozhovoru, ve třech případech se jednalo o techniku osobního setkání, dále byla použita technika emailové komunikace. Rozhovor s osvojitelem se skládal z 11 otázek. Otázky byly zaměřeny na jednotlivé body procesu adopce včetně prvního kontaktu s dítětem a na možný vznik problémů po osvojení.

Tabulka 3: Seznam osvojitelů

Dotazovaný	Věk	Místo bydliště	Rok podání žádosti	Délka procesu osvojení	Počet osvojených dětí
Osvojitel 1	45	Praha	1991 1997	36 měsíců 18 měsíců	2
Osvojitel 2	38	Praha	2001	12 měsíců	1
Osvojitel 3	35	Praha	2014	14 měsíců	1
Osvojitel 4	39	Praha	2004	24 měsíců	2
Osvojitel 5	32	Praha	2014	18 měsíců	1
Osvojitel 6	32	Kladno	2010 2013	9 měsíců 11 měsíců	2
Osvojitel 7	35	Praha	2010	16 měsíců	1

Zdroj: Vlastní zpracování, 2016

Jak z tabulky 3 vyplývá, bylo osloveno celkem sedm osvojitelů, z toho šest osvojitelů žije v Praze. Pouze jeden pochází z Kladna. Osvojitelé jsou ve věkovém rozpětí 32 až 45 let. Čtyři ze sedmi osvojitelů mají osvojené jedno dítě, tři z osvojitelů mají osvojené dvě děti. Rozpětí podání žádostí o osvojení dítěte je mezi roky 1991 až 2014. Jak vyplývá také z tabulky, čekací doby u oslovených osvojitelů byly od devíti měsíců až po třicet šest měsíců. V následujících odstavcích bude prezentován souhrn odpovědí osvojitelů.

Jaký byl hlavní motiv pro adopci?

Hlavním motivem u šesti ze sedmi oslovených osvojitelů byla nemožnost mít vlastní děti z důvodu neplodnosti. Osvojitelé odpovídali o tomto motivu velmi podobně, takto odpověděl např. **osvojitel č. 6**, který adoptoval dvě děti: *„Naším hlavním motivem pro osvojení byl fakt, že se nám v předchozí době nepodařilo mít vlastního biologického potomka. A to ani přirozenou cestou, ani za pomoci lékařů metodou IVF (umělé oplodnění). Proces umělého oplodnění jsme podstoupili celkem čtyřikrát. Bohužel vždy bez jakéhokoli úspěchu. Jelikož oba s manželem pocházíme z rodin, kde bylo více dětí, nedovedli jsme si život bez dětí představit. Chtěli jsme vytvořit vlastní rodinu.“* **Osvojitel č. 1** adoptoval rovněž dvě děti. Motivem první adopce byla neplodnost a motivem pro adopci druhého dítěte byla touha po velké rodině a přání mít sourozence pro již adoptované dítěte.

Dalším zjištěným motivem, konkrétně u **osvojitele č. 2**, byla solidárnost a touha pomoci dítěti. **Osvojitel č. 2** se k tomuto kroku rozhodl po narození vlastního dítěte. *„Už od začátku našeho vztahu, jsme se s manželem shodli na tom, že si jednou adoptujeme děti, přestože můžeme mít svoje,“* uvedl k motivu **osvojitel č. 2**.

Měli jste určité požadavky na dítě?

Všichni osvojitelé si při procesu adopce stanovili požadavky. Všech sedm osvojitelů mělo dva základní požadavky. Těmi byly dobrý zdravotní stav a věk dítěte do jednoho roku. Z toho pět osvojitelů mělo také požadavek stejného etnika. Co se týká preferencí pohlaví, tak žádný z respondentů žádné pohlaví nepreferoval. Například **osvojitel č. 6** odpověděl: *„Ano, požadavky jsme měli tyto: maximální věk do 1 roku, pohlaví pro nás nebylo rozhodující, požadovali jsme dítě majoritního etnika a bez vrozené zdravotní vady.“*

Velmi zajímavý požadavek uvedl **osvojitel č. 4**. Ten do žádosti uvedl osvojení sourozenců s podmínkou, že věk staršího dítěte by neměl překročit stáří tří let. Stejný osvojitel, také v průběhu procesu upravil své požadavky, které se týkaly zdravotních stavů dětí. Pro tento krok se rozhodl po absolvování přípravného kurzu.

Jak dlouho trval samotný proces?

Dle odpovědí od dotazovaných nelze stanovit délku celého procesu. V každém z případů byla tato doba odlišná, výjimkou byla pouze shoda u **osvojitelů č. 1 a č. 5**, ale nelze tuto shodu brát jako relevantní. Ve všech případech, vyjma **osvojitele č. 6**, byl celý proces

dokončen po době delší než dvanácti měsíců. Zajímavou odpovědí byla odpověď **osvojitele č. 1**, který adoptoval dvě děti a z odpovědi vyplývá, že při adopci druhého dítěte byl proces z důvodu adopce prvního dítěte rychlejší. Odpověď **osvojitele č. 1**: „*U prvního dítěte jsme čekali 3 roky a u druhého tím, že už jsme měli v péči jedno dítě a byli jsme prověřená rodina, trval proces pouze rok a půl.*“ Obdobná odpověď by se tedy dala čekat u **osvojitele č. 6**, který rovněž adoptoval dvě děti ve dvou rozdílných procesech. Ten však ve své odpovědi uvádí, že proces druhé adopce byl ve svých základních částech stejně dlouhý, jako proces první.

Nastaly během procesu problémy?

Odpovědi šesti osvojitelů na tuto otázku jsou stejné. Uvedli, že během celého procesu osvojení nezaznamenali žádné problémy zásadního typu. Zvláštní problém zaznamenal při prvním kontaktu s dítětem **osvojitel č. 4**. „*Chtěli jsme adoptovat dva zdravé sourozence. Po telefonátu, že nám byli vybráni dva zdraví sourozenci, jsme se těšili na první kontakt s dětmi. Už po příchodu do ústavu jsme byli ujišťováni personálem, že obě děti jsou naprosto zdravé. Nicméně po příchodu k mladšímu dítěti ve věku 3 měsíců, jsme byli jeho vzhledem znepokojeni. Ošetřujícího pediatra jsem se ptal, zda dítě nemá Downův syndrom. Pediatr však reagoval negativně a dítě se prý těší dobrému zdraví. Nicméně jsme se po dlouhém zvažování, rozhodli děti neadoptovat, a to z důvodu viditelných příznaků Downova syndromu u mladšího z nich. Po nějakém čase se naše znepokojení prokázalo, dítě doopravdy trpělo Downovým syndromem a nebylo následně nabízeno k adopci,*“ uvedl **osvojitel č. 4** s tím, že toto, ať již chtěné či nechtěné zaváhání pediatra mohlo způsobit velmi nepříjemné komplikace v jejich procesu osvojení.

Získali jste během přípravných kurzů, dostatek informací?

Pět ze sedmi osvojitelů bylo s kurzy spokojeno a během kurzu získali všechny potřebné informace. **Osvojitel č. 5** byl spokojen s kurzem jen částečně, především uvedl nedostatky v získání informací o osvojení. K tomuto problému uvedl: „*Nikdo nám přesně neřekl, jak vše probíhá. Nejdříve předběžná péče, pak předadopční, pak teprve vlastní adopce a jak dlouhá mohou tato období ze zákona být, jak je to s finančními příspěvky, zda na nějaké máme nebo nemáme nárok a případně po jak dlouhou dobu - to zjišťujeme tzv. za pochodu. Také nevíme přesně, jestli má biologický rodič právo na dítě i když je osvojené, jednou nám bylo řečeno, že*

má právo kdykoliv během života dítěte se o ně přihlásit a podruhé, že adopci veškerá práva zanikají. “

Zbylý **osvojitel č. 1** se přípravného kurzu nezúčastnil při první adopci v roce 1991. V těchto letech přípravné kurzy ještě neexistovaly. Nicméně tento osvojitel se kurzu zúčastnil při procesu osvojení druhého dítěte v roce 1997 a kurz hodnotí za velmi přínosný.

Získali jste o dítěti dostatek informací?

Všech sedm osvojitelů uvedlo, že o dítěti získali veškeré dostupné informace, a to jak informace o biologické rodině, zdravotním stavu a předchozím sociálním zázemí dítěte. Dokonce jeden z osvojitelů uvedl, že dostal více informací, než kolik věděl o svém vlastním dítěti. *„Ano získali, a to nad očekávání. My jsme toho vlastně věděli víc, než o vlastním dítěti. Byly nám zmíněny všechny detaily, které nám pak v budoucnu pomohly se s daným problémem vypořádat,“* napsal **osvojitel č. 2**.

Jak probíhal první kontakt s dítětem?

Všichni osvojitelé se shodli na tom, že první kontakt s dítětem, které osvojili, se stal jejich nezapomenutelným zážitkem. To dokládá i odpověď **osvojitele č. 7**: *„První kontakt byl neskutečným zážitkem. Nejprve jsme si povídali s paní ředitelkou dětského centra a poté nám bylo miminko na pár minut přineseno. Po pár minutách, kdy jsme si dítě pochovali, jsme zjistili, že se nám moc líbí. Hned jsme si domluvili další návštěvu. Při dalších návštěvách jsme už s dítětem trávili více času, krmili ho, přebalovali, hráli si s ním a po vyřízení všech potřebných dokumentů, jsme si mohli dítě přivést domů.“* **Osvojitel č. 1** byl po prvním kontaktu s dítětem, kdy si ho odnesl hned domů, jelikož to tehdejší právní úprava umožňovala, ve velkém stresu. V době jeho procesu osvojení bylo možné, aby se biologická matka rozhodla, že chce dítě zpět do péče.

Kdy jste dítěti řekli, že je osvojené?

Všichni osvojitelé odpověděli, že dítěti tuto informaci nikterak nezatajují a dítě je s tím srozuměno od prvních dnů, kdy začalo chápat podstatu věci.

Nastaly po osvojení na straně Vaší či dítěte nějaké problémy?

Tři osvojitelé uvedli, že po osvojení dítěte nastaly problémy. Z toho dva z těchto tří osvojitelů uvedli problém podobného charakteru. U všech třech případů však vznikly problémy na straně dítěte. U dítěte **osvojitele č. 1** nastaly komplikace okolo patnáctého roku

osvojeného. Komplikace se týkaly vztahových problémů mezi ním a novou rodinou. **Osvojitel č. 1** uvedl: „*Přesto že jsme dítěti už od malička říkali, že je adoptované, nastal problém. V patnácti letech nás přestalo brát jako vlastní rodinu. A nedokázalo se najednou smířit s faktem, že je adoptované. Díky přípravným kurzům jsme s manželem věděli, jak máme reagovat. Postupovali jsme podle rad. Když ani to nepomáhalo, rozhodli jsme se vyhledat odbornou pomoc a ta nám pomohla se problému zbavit*“. **Osvojitelé č. 2 a č. 4** uvedli, že se u dětí objevily problémy zdravotního charakteru. Jedno dítě onemocnělo velmi vzácnou a nebezpečnou alergií. Po dlouhém léčení a zjišťování příčin zhoršujícího se zdravotního stavu spojených s dýcháním, byla odhalena vzácná alergie na nábytek vyrobený ze dřevotřísky. Ve druhém případě je nemoc ještě závažnějšího charakteru. Bohužel musela být u dítěte provedena transplantace kostní dřeně a dítě podstoupilo již několik velmi náročných a drahých operací. Nový rodič tohoto dítěte je z celé situace velmi vyčerpán a o dítě má velký strach. Nicméně neztrácí víru v uzdravení dítěte a problémy, které u dítěte po osvojení nastaly, bere v rámci možností s nadhledem a k situaci uvedl: „*Je to bohužel jako výhra v loterii. Ale s tím jsme do adopce šli a vždy se něco takového může stát i u vlastních dětí.*“

Doporučila byste něco budoucím osvojitelům?

Všech sedm osvojitelů doporučilo všem váhajícím lidem, aby proces adopce absolvovali. Lišila se však doporučení, a to s ohledem na jejich osobní zkušenosti získaných v různých fázích procesu osvojení.

Souhrn získaných informací z rozhovorů

Z uvedených informací je možno vyvodit stručný závěr. Čekací dobu nelze nikterak ovlivnit, pouze lze říci, že je ve většině případů osvojení delší než jeden rok. Nejčastějším motivem osvojení je bezdětnost. Při stanovování požadavků na dítě jsou preference kladeny na dobrý zdravotní stav, věk dítěte do jednoho roku a ve většině případů převažoval požadavek na stejné etnikum. Šest ze sedmi osvojitelů nezaznamenalo v procesu osvojení závažný problém. Problémy však nastaly po osvojení ve třech ze sedmi rodin. V uvedených případech na straně dítěte. Nicméně osvojitelé byli na možná rizika upozorňováni v rámci procesu osvojení a vzniklé problémy překonali či překonávají. Všech sedm osvojitelů také uvedlo, že získali o osvojovaném dítěti veškeré dostupné informace. Rovněž všech sedm osvojitelů nikdy nezapomene na první kontakt se svým adoptovaným dítětem a všech sedm osvojitelů by adopci doporučilo lidem, kteří ji zvažují.

6 Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit a poukázat na problémy, které mohou nastat jak v samotném procesu adopce dětí, tak po jeho ukončení. Uvedené závěry se opírají o výsledky zjištěné v dotazníkovém šetření o postoji k náhradní rodinné péči, a o rozhovory s osvojiteli, kteří procesem osvojení prošli.

Obě metody ukázaly, že hlavním motivem pro adopci je bezdětnost. Jako další nejčastější důvod byla uvedena pomoc dětem. Ohledně požadavků na dítě z výzkumu vyplývá, že jak pro osvojitele, tak pro dotazované při výběru dítěte do adopce je nedůležitější věk, zdravotní stav a stejné etnikum. Na základě rozhovorů s osvojiteli bylo zjištěno, že délku samotného procesu adopce nelze jednoznačně určit. V každém z případů byla tato doba odlišná, výjimkou byla shoda u dvou osvojitelů, ale nelze tuto shodu brát jako relevantní. Ve všech případech, vyjma jednoho osvojitele, byl celý proces dokončen po době delší dvanácti měsíců. V rámci procesu adopce se museli osvojitelé zúčastnit přípravného kurzu. Přípravný kurz zhodnotilo šest ze sedmi osvojitelů jako velice přínosný. Jeden z těchto osvojitelů, který adoptoval dvě děti v různých dobách, se kurzu zúčastnil až při procesu osvojení druhého dítěte, jelikož v době osvojení prvního dítěte nebyl přípravný kurz vyžadován legislativní úpravou. Po absolvování jej rovněž jako dalších pět osvojitelů hodnotí kladně. Sedmý osvojitel označil kurz za nedostatečný z pohledu informovanosti absolventů kurzu.

V průběhu procesu osvojení nezaznamenali osvojitelé žádný problém, vyjma jednoho z nich. Onen osvojitel měl problém závažného charakteru se zatajováním informací týkajících se zdravotního stavu dítěte ze strany lékařů.

Technikou rozhovorů nebyly zjištěny po procesu osvojení žádné problémy na straně osvojitelů, pouze na straně osvojenců, kterými byly problémy se zdravím a vztahové komplikace s osvojitelem. U techniky dotazníkového šetření označila necelá polovina respondentů za problém dlouhý proces, více jak čtvrtina vidí problém v současné byrokracii. Ve zbylých případech byly označeny za problémy např. nedostatek informací o biologické rodině či problémy dětí v dospívání.

Po vyhodnocení celé práce vyplynulo, že informace o délce procesu se zdají nedostačující pro lidi, kteří adopci neabsolvovali. Naopak je plně dostačující a potřebná z pohledu lidí, kteří procesem adopce prošli. Jak se ukázalo, motivem pro adopci je nejen nemožnost založit vlastní rodinu, ale i touha pomoci opuštěným dětem rodinu nalézt. Všem problémům, které vyplývají z této práce, se snaží úřady předejít přípravnými kurzy a připravit rodiče alespoň z části na jejich překonání. Jak vyplynulo z výpovědí osvojitelů, je tato část procesu adopce velice důležitá. Do ústavní péče se dostávají děti ze zdravotních a sociálních důvodů. Tedy děti nemocné a postižené, o které se nechce nebo nemůže rodina starat. Dále děti osiřelé a děti odebrané rodinám na základě rozhodnutí příslušného soudu. Ale ani ta nejlepší ústavní péče nenahradí péči rodinou. Proto je náhradní rodinná péče tou nejlepší možností, jak pomoci opuštěným dětem.

7 Seznam literatury

7.1 Knižní zdroje

BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. Základní informace o náhradní rodinné péči. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.

BUBLEOVÁ, Věduna. Základní informace o osvojení (adopci). 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. ISBN 978-80-87455-18-0.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.

HRABÁK, Václav. Současná diskuse o vzestupu neliberálních demokracií ve světě a její souvislosti, Díl II. Distance 4/2004.

KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. Římské právo. 2., dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 3-406-40082-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

NOVOTNÁ, Věra a Lenka PRŮŠOVÁ. K vybraným otázkám osvojování dětí. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-56-4.

PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. Dítě v nové rodině. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0.

SCHOOLER, Jayne E. a Jiří KOVAŘÍK. Adopce: vztah založený na slibu: užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-066-7.

ŠANDEROVÁ, Petra. Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-046-9.

ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2.

ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

7.2 Internetové zdroje

Úmluva o právech dětí [online] unicef.cz [cit. 15. 8. 2016].
Dostupné z: <http://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>

Vnitrostátní právní předpis [online] umpod.cz [cit. 15. 8. 2016].
Dostupné z: <http://www.umpod.cz/odkazy/>

Statistiky MPSV [online] mpsv.cz [cit. 2. 9. 2016].
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

7.3 Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 359/ 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

8 Přílohy

Příloha A: Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli

Tiskopis prosím vyplíte čitelně

podací razítko

**Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli /
pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu**

I. Žadatelka:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem: za jménem:
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:
Místo trvalého pobytu: Obec: Část obce: Ulice: Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:	
Cizinec - Obec: Část obce: adresa pobytu: Ulice: Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:	
Rodinný stav:	Telefon: E-mail:

II. Žadatel:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem: za jménem:
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:
Místo trvalého pobytu: Obec: Část obce: Ulice: Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:	
Cizinec - Obec: Část obce: adresa pobytu: Ulice: Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:	
Rodinný stav:	Telefon: E-mail:

Žádám o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu⁴⁾, v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

V případě osvojení, pokud krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, **souhlasím – nesouhlasím⁵⁾** s tím, aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za účelem zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny.

Žádám výlučně o osvojení z ciziny. Ano – Ne⁶⁾

¹⁾ Uveďte všechna jména osoby.

²⁾ Kolonku **Rodné příjmení** vyplíte pouze v případě, že se liší od příjmení.

³⁾ Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo** v ČR datum narození ve tvaru den, měsíc, rok.

⁴⁾ Pokud je místo čísla popisného přiděleno číslo evidenční, uveďte před číslem písmeno E.

⁵⁾ Nehodící se škrtněte.

PROSÍM OBRAŤTE
13 01 01 301

1/2

I

Souhlasím s tím, že orgány sociálně právní ochrany dětí, podílející se na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče, jsou oprávněny zajišťovat další potřebné údaje zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné rodinné prostředí, a dále jsou oprávněny kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.

Dávám souhlas s uchováním a zpracováním osobních údajů a fotokopii osobních dokladů všemi orgány sociálně-právní ochrany, které se budou podílet na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče (v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění a zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném znění).

Souhlasím s účastí na odborné přípravě k přijetí dítěte do rodiny.

Formulář jsem převzal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

V _____ dne _____ . 20__

podpis žadatelky

V _____ dne _____ . 20__

podpis žadatele

K žádosti prosím doložte:

- občan ČR - doklad o státním občanství
- cizinec – doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitým přechodným pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR
- občan ČR - opis z evidence Rejstříku trestů – vyžádá obecní úřad s rozšířenou působností
- cizinec - doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se žadatel zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti – doloží žadatel
- zpráva o zdravotním stavu praktického lékaře předložena žadatelem
- dotazník obsahující další osobní údaje žadatele, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, údaje o osobách žijících v domácnosti žadatele, představy o dítěti

Formuláře žádosti naleznete na internetové adrese <http://www.mpsv.cz>.

Příloha B: Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli

**Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů
vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu**

ČÁST A– ÚDAJE O ŽADATELI/ŽADATELCE

I. OSOBNÍ ÚDAJE ŽADATELE/KY

Jméno a příjmení: Rodné příjmení:
Datum narození:
Státní příslušnost: Národnost:
Náboženské vyznání:
Jazyky používané v domácnosti:

Kontaktní údaje (pokud se liší od údajů uvedených v žádosti):

Adresa: Pobyť na adrese od:
Telefon: E-mail:

II. VZDĚLÁNÍ (uved'te název školy, vyučení, odborné zkoušky)

☐ základní
☐ vyučení – obor:
☐ středoškolské:
☐ vyšší odborné:
☐ vysokoškolské:
Jiné odborné zkoušky:

**III. ZAMĚSTNÁNÍ (uved'te název zaměstnavatele a Vaše postavení v zaměstnání
max. 5 let zpět, pracovní dobu, vzdálenost od místa bydliště)**

.....
.....
.....
.....
.....

IV. ZÁJMY

.....
.....
.....
.....
.....

Ministerstvo práce a sociálních věcí, duben 2013

V. ZKUŠENOSTI S PÉČÍ O DĚTI

Věnoval/a jste se péči o děti

- v rámci výkonu zaměstnání?

☐ ano

☐ ne

Kde a jak:

.....

.....

.....

.....

- v rámci dobrovolné činnosti?

☐ ano

☐ ne

Kde a jak:

.....

.....

.....

.....

- jinde?

☐ ano

☐ ne

Kde a jak:

.....

.....

.....

.....

VI. ZDRAVOTNÍ STAV

Léčíte se s nějakým onemocněním?

☐ ano

☐ ne

Jakým:

.....

.....

Máte nějaké zdravotní obtíže a omezení (alergie, astma...)?

☐ ano

☐ ne

Jaké:

.....

.....

Užíváte trvale léky?:

☐ ano

☐ ne

Jaké:

.....

Docházíte k odbornému lékaři

☐ ano; jaké odbornosti

☐ ne

ZDRAVOTNÍ STAV

Vyskytlo se ve Vaší rodině (rodiče, sourozenci, děti) nějaké dědičné nebo závažné onemocnění?

☐ ano ☐ ne

Jaké:

Jaká závažnější onemocnění jste prodělal/a Vy?:

.....

Utrpěl/a jste nějaký závažný úraz?:

☐ ano ☐ ne

Kdy a jaký:

Zůstaly Vám nějaké následky?:

☐ ano ☐ ne

Jaké:

Byl/a jste někdy hospitalizován/a pro duševní onemocnění?

☐ ano ☐ ne

S jakým onemocněním:

.....

Byl/a jste vyšetřen/a nebo ambulantně léčen/a u neurologa, psychiatra či psychologa?

☐ ano ☐ ne

S jakým onemocněním:

.....

Pobíráte plný nebo částečný invalidní důchod?:

☐ ČID ☐ ID ☐ ne

Dg.:

Léčil/a jste se s nějakou závislostí (drogovou, alkoholovou, hráčskou, jinou): ☐ ano ☐ ne

Kdy a s čím:

.....

Cítíte se z Vašeho pohledu zdrav/a?

☐ ano

☐ ne – proč:

VII. RODIČE

Matka:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřela v roce:

Příčina úmrtí:

Otec:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřel v roce:

Příčina úmrtí:

Sourozenci:

☐ ano

Kolik:

Kolikátý/á jste v pořadí:

☐ ne

Věk, pohlaví:

VIII. PARTNERSKÝ VZTAH

Manžel/ka, partner/ka

Jméno a příjmení:

Rodné příjmení:

Datum narození:

Datum uzavření sňatku:

Délka známosti před sňatkem:

Délka společného soužití před sňatkem:

Pořadí manželství:

Jste rozvedený/á:

Kolikrát:

V roce:

Kdo podával návrh na rozvod?

☐ vy

☐ bývalý/á manžel/ka

Důvod:

Děti z předchozích manželství:

☐ ano

Kolik:

☐ ne

Jste s dětmi v kontaktu?

☐ ano

Jak často:

☐ ne

ČÁST B – ÚDAJE O DĚTECH (vyplní žadatelé společně)

DĚTI i dospělí žijící mimo rodinu

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- ☐ dítě ze současného vztahu ☐ dítě partnera ☐ dítě partnerky
☐ osvojené v roce ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- ☐ dobrý ☐ jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- ☐ dítě ze současného vztahu ☐ dítě partnera ☐ dítě partnerky
☐ osvojené v roce ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- ☐ dobrý ☐ jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- ☐ dítě ze současného vztahu ☐ dítě partnera ☐ dítě partnerky
☐ osvojené v roce ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- ☐ dobrý ☐ jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- ☐ dítě ze současného vztahu ☐ dítě partnera ☐ dítě partnerky
☐ osvojené v roce ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- ☐ dobrý ☐ jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

ČÁST C – ÚDAJE O DOMÁCNOSTI (vyplní žadatelé společně)

I. BYTOVÉ POMĚRY

Žijete v: ☐ rodinném domě ☐ v bytě

o velikosti (uveďte rozlohu i počet místností):

Dům/byt, ve kterém žijete? ☐ je ve Vašem osobním vlastnictví
☐ užíváte na základě nájemní smlouvy
☐ užíváte na základě podnájemní smlouvy
☐ užíváte na základě jiného oprávnění, jakého?
.....

Máte zahradu? ☐ ano ☐ ne

Máte nějaké domácí zvíře? ☐ ano Jaké?
☐ ne

Bude mít přijaté dítě/děti vlastní pokoj? ☐ ano ☐ ne

Žije s Vaší rodinou (kromě dětí uvedených v další části) někdo ve společné domácnosti (kdo, proč, jak dlouho, jak se účastní Vašeho společného života...)?
.....
.....
.....

II. LOKALITA

Jak byste charakterizovali lokalitu, ve které žijete? (samota, vesnice, historické centrum města, klidná vilová čtvrť apod.)
.....
.....
.....
.....

Občanská vybavenost:

Dostupnost mateřské školy:
.....
.....

Dostupnost základní školy:
.....
.....

Dostupnost dětského lékaře:
.....
.....
.....

Ministerstvo práce a sociálních věcí, duben 2013

III. FINANČNÍ SITUACE

Příjmy pravidelné:

- ☐ ano ve výši:
☐ ne

Příjmy nepravidelné, občasné:

- ☐ ano ve výši (obvykle za rok):
☐ ne

Dávky státní sociální podpory (rodičovský příspěvek, přídavek na dítě aj.):

- ☐ ano ve výši:

Jaké:

- ☐ ne

Dávky pěstounské péče - odměna pěstouna

- ☐ ano odměna pěstouna ve výši:
☐ ne

Dávky sociální péče (dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči):

- ☐ ano ve výši:

Jaké:

- ☐ ne

Soudně určená vyživovací povinnost:

Příjem:

- ☐ ano ve výši:
☐ ne

Výdaj:

- ☐ ano ve výši:
☐ ne

Jiná platební povinnost: (úvěry, půjčky, exekuce atd.):

- ☐ ano ve výši:

Jaká:

- ☐ ne

ČÁST D – PŘEDSTAVY A OČEKÁVÁNÍ (vyplní žadatelé společně)

I. OČEKÁVÁNÍ

Zde uveďte, proč jste se pro náhradní rodinnou péči rozhodl/la/li, co od přijetí dítěte očekáváte, kdo se nejvíce na péči o dítě bude podílet, zda plánujete opustit zaměstnání atd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

II. PŘEDSTAVY O PŘIJATÉM DÍTĚTI

Uveďte své představy o přijímaném dítěti/dětech (např. věk, jaké zdravotní omezení u přijímaného dítěte jste připraveni zvládnout apod.), zda máte zkušenosti s výchovou dětí v náhradní péči, eventuálně s problémy ve výchově dětí; atd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Potvrzuji, že údaje, které jsem uvedl/a jsou pravdivé a jsem si vědom/a toho, že uvedení nepravdivých údajů může mít za následek nezařazení nebo vyřazení mé žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče.

Souhlasím s uchováním a zpracováním osobních údajů uvedených v dotazníku v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění.

Datum:

Podpis žadatele:

Podpis žadatelky: